XVE
725

~~V. 5~~

15 s. E. 725.

~~D. 1348.~~ 2

[Caillard et Martineau] Pièce 1. Daunou 1204 - Pelletier —

2 — 1181 — 2629

3 — 295 — 4079

— [Caillard et Martineau] 4 — 1199

5 — 978 — 4964 A

6 — 977 — 4867.

7 — 1184 — 3510

8 — omis.

(v. ante ex. [757] 391

9 122

H
69

Hec sunt opus xxi dies.

Libellus de venerabili sacramēto & valore missarū

41. ex libris Stæ genovefæ Parisiensis

Deuotus quidā pbr cōquestus michi fuit: q̄ circa venerabile sacramentū eukaristie q̄sdā difficultates haberet: quarū solutionem facilem et planā inuenire nō potuit prout sue simplicitati congruebat. et a pluribus aliis simile audiui. Et vt veritatem fatear: idipsū michi pluries accidit in ipso primordio p̄sbiterii mei. quare etiā multas & quietudines & scrupulos in corde sentiebam. que nisi crit: tinus dono dei post informationem patrū meorū et scripta doctorū que diligentius plegi: penitus abierūt. ita vt qui nimis anxio corde solebā primū accedere ad tanti sacramenti celebrationem: postea cū maiori confidētia ad ipsum festinaui. Et quippter huiusmodi turbatōnes internas. horrore et tedio afflictus: maluissem me ad p̄sbiterii ordinē non fuisse promotū. aut certe occasionem legitimā habuisse ratius celebrādi. depost maximas egi grates piissimo dño q̄ me indignū peccatorē ad tam salubertimū statum vocauit. et toto desiderio estuabam ad quotidie celebrandū: si canonicū impedimentum non occurrisset. Nec vt pie spero fuit mutatio dextre excelsi mecū. et q̄ simile p̄dicto p̄sbitero amico meo contigit ex parte intellexi: et forte aliis pluribus idem euenire posset. quare visum est michi secundū desideriū ipsius aliqua ex dictis auctenticis colligere plano stilo. p̄ qualicūq; p̄solatione cordis sui. donec clemens dñs seipm ostendat sibi. et consoletur eam plene: illuinetq;. Terminos aūt difficiles et allegationes studiose vitabo: ne impedimentū afferant intellectui. tamen in margine singula loca ānotabo quātū visū fuerit. quia simplicitati seruimus.

Primo igitur firmissima fide est tenendū: q̄ totus christus sit in hoc sacramento. ille idem qui natus

de conuentu celestinorū est liber iste. Sigm.

BIBLIOTHEQUE SAINTE GENEVIEVE

est de virgine. passus in cruce. qui sedet ad dexterā pātris
q̄ ventur⁹ est iudicare viuos et mortuos: verissime in hoc
sacramēto continet. persona aūt xpi in tribus substātiis
existit. scz diuinitate. aīa et corpore. Dñ sequit q̄ ī hostia
p̄secrata realiter est ipse filius dei in sua ppria p̄sona. i fi=
lius virginis marie. i. verus homo vnitus diuinitati ī ea
dem persona. Vbi est diligēter aduertendū q̄ panis nō cō
uertit ī diuinitatē neq; vinū. scz neq; in aīam xpi. scz panis
in corpus xpi et vinū in sanguinē trāsubstātiatur siue cō
uertitur. Et qa diuinitas corpus assūptū nūq; dep[illegible]uit.
ideo vbicūq; est corpus xpi: necesse est et diuinitatē e[illegible]
Similit quia christus amplius nō moritur: ido aīa eius
semp est realiter corpori vnita. Dñ sequtur q̄ ex reali conco
mitātia: vbicūq; est corpus vel sanguis xpī: q̄ ibi sit diui=
nitas et aīa xpī. Et quia xp̄us impassibilis est: ideo corp⁹
z sanguis eius separari nō possūt. Vbicūq; ergo ē corp⁹ xpī:
ibi necesse est q̄ etiā sit sanguis xpī. et econuerso: vbi est sā=
guis xpī: ibi est etiam corpus xpī ex reali cōcomitātia. Ex
quo vlterius patet q̄ sub vtraq; specie hui⁹ sacramenti to
tus xp̄us p̄tinetur. Nā sub specie panis est corpus xpī ex
vi sacramēti. sanguis aūt ex reali cōcomitātia sicut iā dī=
ctū est de aīa et diuinitate xpi. Sub specie vero vini est sā
guis xpi ex vi sacramenti. corpus aūt xpī ex reali cōcomi
tantia. patet ergo q̄ in hoc bñdicto et venerabili sacramē
to tota nr̄a salus cōtinetur. Hec hmōi cōuersio est ita mira
bilis et extranea: q̄ vix credi possit. quare habem⁹ plures
manuductiones ad hoc in naturalibus que ante oculos
nr̄os p̄tinue cernimus ex quibus infirmitas nostra mul
tum iuuari potest si attente considerentur. Videmus nā
q̄ ex purissimo ligno vermiculus generatur. similiter
ex panno. lana. serico. pane et aliis quasi infinitis. que vti
q̄ sunt valde mirabilia. q̄uis assiduitate vilueriūt. Quis
vnq̄ ista crederet si oculis nō vidisset? Si igitur tam mi

rabiliter hec vilia omnipotens deus incessanter transmutare non dedignatur:incredibile nequaꝙ est ꝙ ad prolatōnem verborum sacramentalium trāsubstātiare panem vinū in corpus et christi sāguinem facilime possit:velitqz Similiter si consideretur quomodo pupilla oculi cum sit parua totius celi latitudinem in se recipiat:tunc incredibile non apparebit ꝙ per occultam virtutem spiritussancti in parua hostia totus christus contineatur.Solet etiā dari exemplū de speculo in quo maxime quecqz res relucēt et si integrum fuerit:semel tantū. Si autem fractum fuerit:tunc in singulis partibus ipsius. Ex quo manuducimur ꝙ apud omipotentiam creatoris facilimū est vt etiā in qualibet parte hostie totus christus cōtineatur. Similiter de sole qui cum sit vnus totum mundum illuminat et calefacit.si hoc potuit illa sūma maiestas ita ordinare: etiā potest facere ꝙ in diuersis mūdi partibus hoc sacramentū celebretur.et tamen in omnibus illis hostiis non plures xpi:sed vnus xpūs contineatur . Si igitur hec et alia plura bone volūtatis homo diligenter aduertat: plena fide in gratiarū actionē surgere merito debet. deuota mente laudādo diuinā sapiam q̄ tot mirabilia vltra oēm estimationē humanā quotidie añ oculos nrōs opatur in tā immensa creatura.et nichilomin9 pauca quedā abscōdit a sensib9 nris.vt occasionē merendi beatificā visionē hēamus.Vere p oia fidelis ds ꝙ vtrobiqz nrām salutē operatur.per manifesta nos erudit et ꝓuocat.per occulta nos exercet et adiuuat.Et vt breuiter totū dicatur:ipe bñdictus dñs christus iesus qui est plena merces beatorū: ipse est quotidiana refectio viatorum. O quis audeat tā tū dñm manducare ? Et tamen hoc quotidie facimus nō nostra psūptione:sed sua tam clementi dignatione. De hac suaui materia multa sunt scripta deuota et magnifica sāctorū doctorū . sed nequaꝙ sufficiūt tāte rei dignitati

BIBLIOTHEQUE SAINTE GENEVIEVE

eo q̄ nulla creatura mꝑsteriū tanti sacramenti ad plenū laudare sufficiat. Satis sit cuilibet deuoto simplici sacerdoti q̄ corde credat et ore confiteat iuxta p̄missa: dñm iesum xp̄m verū deū t verū hominē in hoc bñdicto t venerabili sacramēto ꝓtineri. non quidē localiter sed sacramēta liter et miraculose. Quid aūt hoc sit: nullus hūanus aut āgelic⁹ itellect⁹ capit: sed sincera fides secure id possidet.

Secundo est aduertendū. q̄ saluator noster hoc venerabile sacramentū ꝓpt tria instituit. p̄mo vt haberem⁹ meōriale diuine caritatis. Scdo. olocaustū sūme maiestatis. Tercio suffragiū nostre infirmitatis. Et licz hec tria etiā tripl̄r notatur. Quantū ad primū dicit̄ coio. quoad scdm dicitur sacrificiū. quoad terciū dicit̄ viaticū.

¶ primo igit̄ hoc sacramentū est memoriale diuine caritatis: vt licz grati simus creatori et redemptori nr̄o q̄ ꝓpt maximā suā caritatē cū non essemus nos creauit. et cum ꝓditi eramus per sūmā condescensionē et humiliationē et amarā passionē nos recuperauit. In his duobus diuina caritas ostendit̄ altissime. ita q̄ altius demonstrari nō potuit. Non enī indiguit nostri: sed vt nobis suā deitatē communicaret: ideo nos condidit et redemit. Ecce sacramentū coionis. Benignissimus ipse deus coicauit nobis suā deitatē t nos coicamus sibi nr̄am hūanitatem. Et vtrūq̄ nobis in hoc sacramento reliquit in sui memoriā dicens. Hoc facite in meā cōmemorationē. Verū quia ista caritas in passione et morte magis hoībus apparuit: ideo vsitatius dicitur memoriale dñice passionis. que tamen passio ex illa caritate processit. Dicit̄ etiā coio quoad nos: quia inuicē vnimur per hoc sacramentū. vt simus quedā spūalis cōmunitas. quod dicit̄ eccl̄ia. idest conuocatio fidelium. De hac duplici cōmunione fit sepe mentio in canone. sicuti ē illud. Hñ et memores. et cet̄a. Et illud. Pro eccl̄ia tua sancta. Et illd̄. Qui pridie q̄ &c. cū similibus. ¶ Pro intelligē

tia horū est aduertendū vt origo et fundamētū horū pleniꝰ sciatur ꝙ omni creature rōnali necessariū est vt huiusmodi gratitudinē et caritatē habeat ad suū creatorem. alioqn beate viuere nō potest. patet de lucifero et āgelis eius z de primis nris parētibus. qui ꝯcito a deo recesserūt in damnationē corruerūt. Sed qa āgeli irremediabiliter ceciderūt: ideo pro illis hostia relicta nō est. hoīes autē ex mia dei grām consecuti sunt. quia nō ex malicia peccauerūt. et ideo data fuit illis spes ad pristinam posse redire dignitatē: si diuinis monitis adquiescerent. Fuit aūt volūtas dei vt homo post lapsū de offensa diuina doleret. et ꝙ suo peccato ad tempus penitētiā ageret: cū firmo proposito amplius non peccandi. et ꝙ iuxta suā possibilitatem nichilominus creatorē suū coleret et super omia amaret. ac pro beneficiis gratias ageret. humiliter et lōganimiter cū bona spe expectando donec diuina pietas ipsum plene ad gratiā reciperet. Verū cū homies voluptati et vanitati se tra derēt: vix pauci reperti fuerūt qui iuxta beneplacitum di uinū hanc viam artā tenuerūt. vñ cōtingit vt pene tota massa humani generis periret. Qd videtes sācti patriarche et pphete: instinctu spūsancti sacrificia quedā instituerūt tanꝯ exteriora quedā signa per que ppm rudem ab ydolatria reuocarēt ad cultū veri dei. et ad ppriaz ifirmitatē ignauiā cognoscēdā. et firmit sparēt sibi saluatorē futurū. cuiꝰ merito ōs electi saluarent. et ꝙ ista credē et obseruare esset necessariū ad salutē. De his fuerūt abel noe. abrahā. moises. et alii amici dei q hmōi sacrificia tāꝯ meōrialia diuine caritatis studiose obꝛuabāt. et aliis ꝛuā da tradiderūt. Sz qa ista omia euacuanda p xpi passionē erāt: ió clemēs deus hoc meōriale nobis reliqt. ne sic oibꝰ cessātibꝰ in pristinā ingratitudinē labèmur. et p pseqns cū ceteris dānaremur. Quis enī possz saluari post tātā caritatē exhibitā si ingratus esset. qm̄ nemo vnqꝯ saluari potuit

etiã anteq̃ exhiberetur saltẽ in spe: nisi gratus extitisset
dño deo p hoc q eũ futurũ p misit. De hoc sũt multa scri=
pta veteris testamenti. Quidq̃ enĩ illi credebãt et venera
bantur futurũ: hoc nos credimus & veneramur factũ. Ex
quibus oĩbus clare patet q maxĩe necessaria fuit institu=
tio huiꝰ sacramẽti ppter meõratõem diuinoꝝ bñficiorũ.
et precipue redemptóis nr̃e q̃ aliter fieri nõ potuit. Quã=
q̃ enĩ alia meõralia que hẽmus in scripturis. in sermoni=
bus. in picturis. et similibus vtília sint: tñ efficacia nõ sũt
ad cõferendã grãm sicut hoc sacramentũ bñdictũ. neq; pos
sũt refrenare aereas ptãtes q̃ infatigabiliter militãt ẽcle
ecclíam. Dñs et pauidis discíplis dñs ait. Nolite timere pu
sillus grex. & c. Et iterũ. Cõfidite qm̃ vici mundũ. Itẽ. Ec=
ce sathanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticũ: ẽgo
rogaui pro te petre vt nõ deficiat fides tua. et tu aliq̃n cõ
uersus cõfirma fratres tuos. et alia plura similia. In quo
rum oĩm cõclusionẽ iã ascensurus in celũ sũmã cõsolatio
nem nobis reliquit dicẽs. Et ecce ego vobiscũ sum omĩbꝰ
diebus vsq; ad consummationem seculi.

Tercio est aduertendũ q hoc sacramẽtũ est etiã isti
tutũ in sacrificiũ vt ẽz haberemus aliqd̃ dignum
munus quod sũme maiestati esset acceptũ. Quod iterũ
fuit maxime necessariũ. Quia enĩ vt dictũ ẽ legalia sacri=
ficia iam in xpĩ passione euacuata erant si tũc nouũ insti=
tutũ nõ fuisset: ecclia sine sacrificio remãsisset. quod oĩno
indecẽs et periculosissimũ fuisset. primũ patet. qa nulla
vnq̃ tpa fuerũt sine sacrificio. siue ãte legẽ: siue sub lege.
q̃to minus tempꝰ gr̃e sine ritu celebri pmanere debuit.
Q; aũt sacrificia legalia per xp̃m fuerũt euacuata patet
qa fuerũt testimonia futurorũ que in xp̃o & p xp̃m sũt iple=
ta. Vnde si quis hodie offerret agnũ paschalẽ more iudai=
co: mentiret ipso facto. qa diceret vel signi ficaret aliquod
futurũ qd̃ iam ẽ factũ. videlz xpĩ passionẽ. Exẽplũ datur

de speculatore in turri qui si daret signū de aduentu regis
ſuo poſtꝙ veniſſz:argueret mēdacii. Quare patet omia
legalia ſacrificia hodie fore mortifera. Qđ etiā eadē reſti
tuēda p xp̄m nō fuerāt tanꝙ i memoriā pretitorū ſic patz
qa cū temp⁹ gr̄e ſit dignius ꝙ tempus legis moſapce vel
etiā nat̄e:ideo debet habere digniora ſacrificia ⁊ digniora
ſacramēta.ſed hoc nō fieret ſi eadē reſtituerētur. Pariſor
miter patz ꝙ etiā nichil aliud pure naturale debuit inſti=
tui qđ erat in cōmuni vſu ⁊ ptāte apud homies tāquam
dignius.quia lex precipit digniora q̄q; ⁊ p̄cioſiora deo of=
ferri. Reſtat igit̄ ꝙ xp̄us dñs ſponſe ſue imaculate eccl̄ie
aliqđ mun⁹ dignius ⁊ ſupnat̄ale debuerit cōferre.tam in
ſacramētū ꝙ i ſacrificiū. Et hoc eſt illa ſupmirādiſſima p
teſtas eccl̄ie miſtris collata.tam ſup corpus xp̄i miſticū.i.
pp̄m fidelem.ꝙ ſup corp⁹ xp̄i verū.i.hoc veñabile ſacra=
mētū ⁊ precioſū ſacrificiū.que poteſtas ⁊ ſacramēta ſimul
⁊ ſacrificia cōparātur ꝓpter ſui dignitatē ad illa legalia ⁊
nat̄alia:ſicut dies ad noctē.lux ad tenebras.rex ad miſtrū
dñs ad ſeruū. vmbra ad ſplendorē. Scđm videlz qđ peri=
culoſiſſimū fuiſſet ſi eccl̄ia abſqꝫ ſacrificio māſiſſet: ſic pa
tet.qa niſi iſte ſolēnis ritus i eccl̄ia eſſz:fides piclitaret̄.hꝰ
ad oculū patz i illis t̄ris vbi diuīa nō celebrātur :eo ꝙ ibi
vix aliqua aut nulla fides ſpirat. Exemplū datur de exer
citu q̄ abſqꝫ duce pito et ſigno bellico puta vexillo vel cō=
ſimili citius ſolet proſterni et diſpgi. Eſt quedā pia opīo
que vult dicere.ꝙ niſi iſtud venerādiſſimū ſacrificiū i ec=
cl̄ia fuiſſet:totus mundus iamdiu in ydolatriā elapſus
fuiſſet. Quod ſic conatur aſtruere. quia cum pplūs cōis ex
ſui imperfectione et carnali inclinatione pronus ſit ad no
ua inuenienda et vana ſectanda:ſi nulla legitima et con=
ſuetudinaria obſeruatione cohibereť.verisimile ē ꝙ demo
nes qui maxime ſūt ābicioſi ipſū denuo in priſtinū errorē
et diſſuetudinē reduxiſſent et in varios ſuperſticioſos et

sacrilegos ritus reuocassent-hoc satis est ꝓbabile qꝛiã ad
huc fide plena ſtãte ĩ diuersis regionib⁹ vix ꝑ censuras se
uerissimas hec infelicia maleficia possũt extirpari:cohibe
riꝯ.q̃tomagis si quilibet ꝓmitteret facere qđ sibi bonum
videret.Insup cũ maxima pars fideliũ ſras nesciat nec se
spũaliť occupare sciat.si nulla corporalia exercitia haberet
mꝑteria fidei sacrosãcta:aut minima aut nulla putaret.
Inest etiã homi appetitus quidã auidissim⁹ diuinitatis.
vt nꝙ quiescere neqz cõtẽtari possit: nisi aliquomodo de
um sciat et colat.aut aliquid loco dei ꝑstãtissime veneret.
licet erronee:q̃uis idipm erroꝛẽ nõ putet. idcirco diuĩa sa
piẽtia clemẽtissime humano generi hoc dignissimũ sacrifi
ciũ prouidit.ĩ quo libere totũ ſuũ affectũ trãsfũdere potest
sine omi helitatione.qa ĩ ipo cõtineť verus deus quem la
tria colere debet.et hoc cũ magno merito . Gaudeamus
igiť i dño quicũqz vere fideles ſumus. et tantã grãm di=
gne cogitem⁹:qm ipe qui nos creauit et redemit:nobiscũ
quotidie est et quodãmodo se ĩ nr̃a potestate tradidit ca=
ptiuũ.Nec est fictio in eo vlla. Dñ fortissima fide est tenẽ=
dũ q̃ veraciter noster est. et quia ditissimus est: possum⁹
eũ exactionare et tandiu in vinculis caritatis tenere do=
nec nostrã pauptatẽ ditet.et quia ꝑciosissimus est:possu=
mus cũ eo mercari q̃dquid volumus . aut ꝑ debitis nris
ipm sacrificare. Noster eni est.et qa veracissimus et piissi
mus est:nõ põt nobis negare quidqd ab eo iuste et pie exi
gerimus.Tantũ assistamus nobisipsis et faciam⁹ quod
in nobis est:et ipse proculdubio faciet quod in se est . Stu
deamus nos digne ꝓparare:vt possimus digne ipm et
no prĩ ꝛ sbiipi ac spũisancto:in spũsancto sacrificare.q̃ vti
qꝫ valde mirabilia sũt .sz nõ min⁹ vtilia. Et de isto freqnť
fit mẽtio in officio misse sicut ẽ illõ .In spũ humilitatis. ꝛc.
Et in secretis cõiter.et aliquando incõplendis . et in cano

ne p totū q̄li. Et in fine misse. placeat tibi. ꝛc. cū filiꝫ. Totius enī officii solennitas: ad rōem sacrificii ptinēt. Cōsecratio aūt ꝫ sūptio ad rōem sacramenti. Hostia nāq; bñdicta: repsentat xp̄i passionem. ceremonie aūt ille que in officio misse fiūt: modū passiōis. ꝫ ambo spectant ad sacrificiū. Sūt etiā alie ꝓsiderationes in hoc sacrificio que multum pulcre ꝫ deuote assignant a q̄busdā: vt scilz cuncta q̄ xp̄ūs hic in tris gessit in eodem repn̄tari videant. Nā q̄ hic incipit aliq̄d esse q̄d non fuit. in hoc repn̄tatur xp̄i incarnatio ꝫ natiuitas. etiā q̄ illud ad tp̄ūs permanet i altari. in hoc repsentat xp̄i cōuersatio. Etiā q̄ hic desinit esse quod fuit in hoc repn̄tatur xp̄i passio ꝫ mors amara. Primū fit p cōsecrationem ꝫ p reseruationez et per sūptionem. De q̄bus plura dici possent que huic breuitati contrariant.

Quarto est aduertendū q̄ hoc venerabile sacramentū institutū est in suffragiū nr̄e infirmitatis. ꝓpter quod traditur sub spēbus cibi ꝫ potus corporalis. vñ oñem effectum quē cibus et potus mat̄ialis facit q̄tum ad vitam corporalem. scilz q̄ sustentat auget reparat ꝫ delectat. hoc totū facit hoc sacramentū q̄tū ad vitam spūalem. et ideo dñs dicit. Caro mea vere est cibus et sāguis meus vere est potus. Et sicut vita corporalis nō pōt subsistere absq; alimento corporali sic nec vita spūalis absq; cibo spūali. Pro quo est notandū vt plenius intelligat ista mat̄ia suauissīa et saluberrima: q̄ nrā spūalis mors est carentia dīne gr̄e i qua oñs ꝓcipimur ꝫ nascimur ꝓpt̄ peccatū primi parentis. Secūdū q̄ psal. dicit. Ecce enī in iniquitatibus cōceptus sū. Et ap̄ūs. Oñes nascimur filii ire. ꝫ ab hac morte liberamur p baptismū in quo ꝓfert nobis grā dei. ꝫ ex tūc vocamur filii dei amici dei ꝫ heredes regni celestis: ꝫ ista gratia vocat ꝫ ē vita spūalis aīe quā nemo pōt ab ea tollere. neq; aliquo mō eā ꝑdere. nisi ipa velit. hoc aliter solet dici nisi p pcm̄ mortale: q̄ si eam ꝑderit tunc adhuc non debet de

sperare. quia pōt eā recuperare per sacramentū pnīe. ⁊ quocūqz modo aia renascīt si vult viua pmanere: oportet eam sollicitā esse ne denuo in mortem corruat. qz infinita piscula ⁊ hostes capitales habet: tam intꝰ q̄ etiā foris. insuper ⁊ ipa adhuc infirma ⁊ debilis est valde. sicut illi qui nouīt nascunt vel ab aliqua mortali infirmitate qualuerūt indigent maxīa cura ⁊ sollicitudine. nec se iuuare possūt donec crescant ⁊ plene sanent. Hoc aūt totū spūaliter fieri habet per hoc sacramentū dignissimū eukaristie per qd aīa veraciter efficīt graciosa fortis et sana tanq̄ p cibū optimū. Et dat exemplū de aliquo q̄ semp comedit carnes: ille efficīt carnalis. aut q̄ semp bibit aquā: ille efficitur aqueꝰ. sic qui sp comedit et bibit xp̄m in hoc sacramento: ille efficīt pfectus xp̄ianus. crescens quotidie in grā: donec tandē perficiat īglīa. habet aūt iste cibꝰ spūalis hoc vltra oēs alios cibos q̄ oīno nō mutatur: sed mutat sumentē in se per grōsā vnionē: sic vnīt nutrimentū nutrito. Et ista nutritio spūalis ē principalis effectꝰ huiꝰ sacramēti: q̄tū est ex vi sacramenti nec alti cōicari pōt: ꝛ tm̄modo habet eā q̄ sacramentū digne sumit vt clare pz de cibo corporali q̄ nō pdest nisi māducāti ip̄m. Sed q̄a istud sacramētū habet vltra oīa alia sacramēta qd nō solū ē sacramentū: sed etiā sacrificiū. ideo habet singularē quādā efficaciā vltra rōem sacramēti que aliis cōicari pōt. nec alicui pdest nisi p quo offert aut sacrificat. Qd̄ sīc ad oculū clare pz de q̄cūqz alia oblatōe q̄ p aliis fieri pōt a quocūqz: ⁊ illi soli vel illis pdest p quo vel qbꝰ offert. Et vtrūqz cedit i suffragiū nrē infirmitatis tā sacramētū q̄ suffragiū. De qbꝰ aliq̄ adhuc ānotare expedit. qz multū sūt necessaria ⁊ plēs iueniunt pbri minꝰ bñ informati de his qd̄ vtiqz valde ē periculosū. neqz excusari pñt de hmōi ignorātia: cū hec scire teneant. et terribiliter mināt eis dns per pphetā dicens. Ignorās ignorabitur.

Quinto igit ē aduertendū: q̄ sicut iam dictū est eukaristia sub rōne sacramenti pdest illi tantū qui eam

digne sumit. ꝛ opatur in aia spūaliter qđ cibus ꝛ potus in
corpore materialiter. Nota ꝙ corporalia hñt similitudinē
ad spūalia. et ideo aial homo qui nō pōt ꝓcipere spūalia:
trahēdus est ꝙ corporalia et ista exteriora ad spūalia ad inte
riora. sicut trahit cecus ad manū. et ista est rō quare oīa sa
cramēta ꝙ sensibília quedā tradunt: in quib⁹ tñ diuina grā
occulte opatur. sicut sacra scriptura res spūales nobis de=
scribit ꝙ sititudines rer. sensibiliū: vt sic veniam⁹ in cogni
tionē spūaliū. Ista est ordinatio diuine sapiētie que vni=
cuiqz rei ꝓuidet secundū modū suū. Hoc enī maxīe ad sapi
entē ꝓtinet vt scilz primo diligenter examinet illum quez
vult informare quid scit ꝛ quid nescit q̄tenus ꝙ illa que scit
ducat eū in cognitionē illoz que nescit. Siliter qui vult a
liquē ꝓuocare ad amandū se: dat sibi aliqđ munus in quo
maxīe ille delectari solet cuius amiciciā desiderat. Sic sal=
uator noster videns hoīem errare in ꝙsideratione ꝛ appe=
titu creaturaꝝ ꝛ nimis alienatū a suo creatore ꝛ saluatore
ꝓposuit sibi spēs notissimas ꝛ gratissimas et necessarias
quas nullo pacto ignorare ꝓtennere vel obliuisci poterit:
sub quib⁹ inuisibilē grām et spūalia carismata abscondit.
per que facilime homo adiuuat reuocatur et āmonet: vt
suū creatorem ꝛ saluatorē agnoscat et ex corde diligat nec
ab eo vnq̄ recedat. Hec est magna grā quā ipm sacramen
tū venerabile opatur in eo qui illud digne sumit. vnde et
eucharistia nūcupat: id est bona grā. Primo igit causat in
homie cognitionē dei magis ꝛ magis. q̄ non de nouo: alio
quin qui nullā haberet cognitionē dei: grauiter peccaret si
accederet. Et hoc repzesentāt nobis species ille sacramen=
tales scilicet panis et vini. nichil enim nobis notius cibo
et potu quibus quotidie vescimur nec de re aliqua sic sol=
licite inquirimus: sicut de qualitate eorum que intra nos
sumimus: quia ex his descendet vita nostra. Et sic sillogi=
sandū est de isto cibo spūali ꝙ notissim⁹ efficit illis q̄ ipm

Silitudo corporum
ad spiritualia

ꝙ

ꝓ.

digne ⁊ frequẽter sumũt ⁊ generat sollicitudinẽ illã sctãm in aĩa vt semp illũ amplius scire cõcupiscant ⁊ sobrie: ac reuerẽter discutiant: quid ⁊ quale ⁊ quantũ sit quod tractãt vnde ⁊ ob hoc dicit panis vite ⁊ intellectus quo iusti hic in via ⁊ illic in patria cibãtur ⁊ illuĩantur. Ecce supius dictũ est q hoc sacramentũ repsentat memoriã diuinitatis. hic autẽ supadditur q etiã causat noticiã diuinitatis idigne sumentib⁹. Hoc aũt non posset nisi esset panis viuus ⁊ intellectualis de celo descendens. hec enĩ tã excellẽt magna sũt: vt ea nemo xpo inferior opari ꝑualeat. quia nemo nouit prẽm nisi filius: ⁊ cui filius voluit reuelare. 2° Scdo causat hoc sacramẽtũ in aĩa gratitudinẽ siue ꝓplacentiã quãdam inter deũ et se: vt mutuo sibi cõplaceant: ac se iuicem diligãt. Quod iterũ spẽs iste sacramentales nobis indicãt. Bonus nãq; cibus gratus est homĩ valde ⁊ diligibilis: et ꝓuocat appetitũ ⁊ delectabilit sumit. pariformit ista spiritualis refectio. quia optĩa est.: ideo gratissima est ⁊ maxime ꝓuocat affectũ hũanũ ad amandũ deũ. Deus aũt diligit diligẽtes se. quare sequit q maxĩa delectatio gnatur in sũptione hac spũali: ppt mutuã caritatem ad iuicem. vnde dns dicit. Qui mãducat me: ⁊ ipe viuet ꝓpter me. 3° Tercio hoc sacramentũ nostrã necessitatẽ ⁊ idigentiã supplet spualiter. quia sustentat ⁊ roborat nostrã ifirmitatem auget nostrã paruitatẽ. ⁊ reparat nostrã mortalitatẽ. Et hec sibi clare repsentant p spẽs sacramentales. quia panis et vinũ corpus lactũ fortificãt ad laborandũ. paruulũ nutriunt ad icrementũ. ⁊ famelicũ refocillãt contra mortẽ. Sic istud sacramẽtũ primo sustentat ne deficiat. scdo roborat ne succũbat. tcio nutrit vt crescat. qrto pseruat ne moriat vñ ⁊ dns dicit. Nisi mãducaueritis carnẽ filii hoĩs ⁊ biberitis ei⁹ sanguinẽ: non habebitis vitam in vobis. 4° Quarto hoc sacramentum causat vnitatẽ in ecclĩa quia qui digne

Causat et auget cognitionẽ dei

Causat gratitudinem.

Supplet indigentiam

Causat vnitatem.

illud sumit: caritatem ampliorem consequitur, que omia facit esse cōmunia. Et hoc etiā in speciebus sacramentalibus palā ostenditur. quia ex multis granis vnus panis conficit. et ex multis racemis vinū confluit: sic ex multis fidelibus virtute huius sacramenti vna ecclia cōstat. Vñ dns dicit. Ego in medio vestrū sum. Itē augustinus. O sacramentū pietatis. O signū vnitatis. vinculū caritatis Ex quibus omibus concluditur q̄ hoc venerabile sacramentū est multiplicis gratie collatiuū. et ex seipso habet virtutem gratiam conferendi. quia auctor omnis gratie iesus xp̄us dns noster in eo continet. qui sicut in mundū visibiliter veniens ptulit mundo vitam gr̄e: ita in hoiem sacramentaliter veniens vitā gratie opatur. et eundē effectum quē passio xp̄i fecit in mundo: hoc sacramentum facit in hoīe. Nec aliquis habet gratiā vel habere potest ante susceptionem huius sacramenti: nisi ex aliquali voto ipius vel per seipsū sicut adulti. vel voto ecclie sicut parvuli. Et hoc iterū est valde mirabile. quia nemo debet accedere nisi habeat gratiā. et tamen nemo habet gratiā nisi per illud quod nūdum accepit. Tanta liquidē est efficacia virtutis huius sacramenti: q̄ etiā ex voto ipius aliqs gratiā consequat̄ per quā spiritualiter viuificet̄. qua accepta iam digne accedit vt gratia augeatur. et vita spūalis perficiatur. vt sz homo pfectus sit in ipso per cōiunctionem ad deū. Hoc aūt habet actus sacramētalis supra actū virtutis: q̄ in omni actu sacramentali digne peracto aliqua noua gratia actualiter infundit̄. non autē in omni actu virtutis q̄uis tamen ois actus virtutis sit meritorius. et hoc est valde notabile. Vnde patet q̄ sit salubre sepius confiteri z celebrare ceteris paribus. eo q̄ totiēs quotiens: noua gratia infunditur. Sed forte dicat aliquis simpler sacerdos. Ego coī more soleo me libenter preparare ad celebrandū: et tñ nūq̄ sentio huiusmōi grās. ergo tuto

nō. valde m

ꝙ semp ĩdigne accedo. Cui rñdendū ē ꝙ adhuc mirabili⁹ est ꝙ nō solū ꝑoicte grē sibi cōferunt: imo si bona volūtate facit qđ in se ē sufficiēter se ꝑparādo. tūc q⁹ tiēs celebrat: totiens cōfertur sibi a vero deo (q̄ nō mētit) eterna glia quaz tñ oīno nō sentit. Ecce mirabile sup mirabile. Pro cui⁹ intellectu ē sciendū ꝙ hic ē multiplex mod⁹ loquēdi. quidam dicūt ꝙ nō ē de rōne sacramēti: ꝙdiu p fidē ābulam⁹ ꝙ hus grē sentimēta habeam⁹. Alii dicūt ꝙ nō est ex parte sacramenti: sed ex parte nrā. quia forte adhuc min⁹ purgati sumus a fecibus passionū: ⁊ tumultu venialiū: q̄ actualem refectionē spūalis dulcedinis impediūt: licet nō tollāt augmentū grē vel caritatis. Et datur exemplū de cibo corporali cui⁹ sapor facliter impedit: ꝑpter impfectionē ligue. nichilomin⁹ eque bene valet ad nutriendū. Alii dicunt ꝙ tā ex parte pbri sufficiēter se ꝑparātis: ꝙ etiā ex parte sacramēti interna deuotio actualiter merito sentiri deberet: ꝑut etiā in plurimū cōtingit. ⁊ nōnūq̄ clemēs dñs ex magna mia tollit sensibilē deuotionē a cordibz electoꝝ ꝑpter bonū ipoꝝ: vt āpliu⁹ ꝑficere studeāt: aut supbiā euitent: aut loco purgatorii illis cedat: ꝙ hic orbita cōsolatione adtpūs priuant: aut ꝙ christo vicē rependāt qui in oblatiōe quā ꝑ eis in cruce fecit: derelictus fuit: in tā amara penalitate. Quid ergo mirū si p̄sbiter qui christū rep̄sentat variis tentationibz exerceat in oblatiōe eadē: ꝑpter has causas aut alias que diuina pietas electis suis expedire nouit: varie dona ipsis nō necessaria dispensat: ne q̄z turbari nimiū debent quasi ei non placeant opera ista sancta. que ex bona voluntate licet arida ꝑcedunt. vnde credendū est ꝙ tunc amplius merent sicut solet exemplificari de his q̄ ꝑpriis stipendiis militant. vbi pro optima regula datur a sctis doctoribus vt celebraturus non tm̄ interroget: si sibi deuotus appareat recollectus ⁊ trāquillus: ꝙtū sibi pre

cepta seruauerit dei: ⁊ seruare ꝓponit. si qđ in sentimentis
su auib⁹ ei additū fuerit diuine largitati grās agat: neq3
ꝓpriis meritis ascribat: parat⁹ carere qñ dño placuit. In=
sup sciendū: ꝙ nōnulli magnā habēt deuotionē ⁊ cōtinuā
sed nesciūt: aut nō aduertūt se habere deuotionē. sicut cōi
ter cōtigit illis q̄ semp in deliciis viuūt: putāt se nō delicio
se viuere quib⁹ expedit valde vt aliqñ aduersis tanganť:
quaten⁹ vexatio tribuat eis intellectū vt grati sint. siliter
plures bene viuūt: ⁊ tñ putāt se nō bene viuere ꝓpter ali=
quā tentationē vel timorē superfluū. Cōtigit olim galathis
q̄bus ꝑ increpationē apl⁹ dicit. Currebatis bñ. Ex quib⁹
elicit vna spēs humilitatis ꝙ nō iuxta ꝓpriā estimationē de
bet q̄s seipm facile iudicare an deuot⁹ sit an nō: vel vtrū
bene viuat aut nō. si bone voluntatis fuerit: sed semp deo
grās agere ꝙ tā pie eū respicit supra ꝙ meruit. ⁊ nō ampli
us derelict⁹ est. sicut forte pctā ꝑterita exigūt: que sic senti
unt: nō paruā deuotionē habent. hec dicta sint ꝑ qualicūq3
cōsolatiōe illoꝝ q̄ nimia scrupulositate vexanť qñ nō ha=
bent deuotionē sensibilem trahentem eos ad celebrandū.
dicit quidam notabile verbum. Quando non sentio de=
uotionem tunc amplius festino ad celebrandum vt acq̄=
ram michi deuotionem. veluti frigidus festinare solet ad
ignem vt calefiat. Est etiam ꝑ regula tenendum ꝙ ꝙtū=
cunq3 largiter cōicans percipit effectus huius venerabi=
lis sacramenti: tamen semper ꝙdiu hic in fragili carne vi
uit impfecte refectionem hanc sumit ⁊ habet. in futuro au
tem scilicet in statu glorie perfecte reficietur. quod autem
dictum est ꝙ etiam effectus huius sacramenti sit colloca=
tio glorie sic patet. quia iam cōicans factus est vnū cū xp̄o
⁊ ergo ē fili⁹ dei ꝑ adoptionē: sicut ille ꝑ naturā. si ergo fili⁹
⁊ heres. Qđ aūt nō statī introducit hoc nō ē ex pte sacrāmti

sed ex parte sul. quia adhuc vinculo carnis hic tenet. quo soluto si perfecte vnitus fuerit xpo sempiternā gliam sine mora pcipiet. vt aūt pfecte vniat: dz q̄diu viuit sil cōpati xpo. quotidie crucē portando. quatenus postea cum ipso simul glorificetur. vt apostolus dicit.

Sexto est aduertendum q̄ sunt plures alii indirecti effectus ipsius b̄ndicte eukaristie quos digne coīcās ꝓsequitur p quandā cōcomitantiā ad effectū pricipalē. qui effectus etiā nulli alii coicari possūt: sz tm̄ manent in sumente sacramētū sicut effectus pricipalis. hui⁹ ratio sumit etiā ex specieb⁹ sacramentalibus et vsu earū. qa bon⁹ cibus et potus principalit quidē bene nutriūt. ac ad bonā aūt nutritionē sequtur coiter bonus color in facie. pulcri crines i capite. cutis lenis in corpore toto. et alia similia. Sic in pñti est similiter dicendū. quia enī p hoc sacramētū homo magis vnit deo: p augmentū caritatis. restat q̄ efficiatur amicus dei specialis et secretus ac familiaris. vnde quidq̄d talis amicicia solet generare int hoies suo modo naturali: hoc solet istud sacramētū benedictū causare int deū et hoiem modo suo gratioso. amicoz autem idem est velle et nolle. Igitur nō solū illas magnas grās supra tactas xpūs confert digne manducāti se. que sūt simpr necessarie ad salutē: verūetiā alias minores que sūt de bene esse que spectant ad quandā decentiā siue ornatū aie. et ponūtur coiter tres. scz dimissio venialiū. relaxatio reat⁹ pene. et pseruatio a pctis futuris. Ex his plura alia monilia pulcherrima pullulāt quib⁹ xpi sponsa idest aia deuota ornatur. ne maculā vel rugā ꝓtrahat. sed vt sit tota speciosa sicut liliū inter spinas. Ex prio mō nāq̄ sequit q̄ ille decor vultus quē tumultus venialiū sine intmissione fuscare solet; velimus nolimus: per hui⁹ sacramēti efficaciā reuirescit. pctā enī venialia decolorāt aiam. et fuscā reddūt ac xpo eius sponso minus gratā. Ex scdo aia decoratur

tres minores et 2um effectp.

Venalia fuscāt decorē aie.

licut crinib⁹ pulcris. lponla enī que crines non habet lcabi-
ola et imunda reputaī. lic aīa q̄diu purgabilia habet xp̄o
perfecte coniūgi non poteſt. et ideo ip̄e eam per hoc lacra-
mētum perfecte ab omni reatu pene mūdat. Ex tercio aīa
veſtitur et tegitur quali cute leniſſima placidiſſima et lere-
niſſima. Sponla enī ſi pellem habet rugoſam rigidam et
vlceroſam aſpnabilis eſt: ſic aīa q̄diu ſubiacet variis ꝓcu-
piſcentiis et paſſionib⁹ ac aliis motibus turbulētis: ī xp̄i
amplexus non admittitur. et ideo eam per grām hui⁹ ſa-
cramenti a fomite purgat. et a malis inclinationib⁹ refri-
gerat et preſeruat. ne iterū in priſtinā turpitudinem corru-
at. q̄tenus ſibi iugiter adhereat iam mūdata decorata p̄ler-
uata. Quādo igitur ſentimus nos rarius peccatis venia
libus ſubdi: carnalibus motibus agitari. paſſionib⁹ vrge-
ri: iracūdie facibus ſuccendi: indignatiōe inquinari: ſuſpi-
tionib⁹ fatigari: impatientie vicio rotari: iuuenib⁹ deſide-
riis inflāmari: iudiciis temerariis inq̄etari: ceteris q̄z quo
tidianis diſtractionib⁹ ⁊ defectib⁹ ſubſterni: tūc grās aga-
mus corpori et ſanguini ſaluatoris noſtri ieſu: q̄m ſuum
effectum operaī in nobis. ſi q⁹ per hec oīa ſuprādicta p̄mo
uetur homo in amicū dei ſpecialem ſecretū ac familiarem
ideo plura alia ſpecialia ſecreta ac familiaria dona nōnun-
q̄ digne cōicans conſequitur: que michi ac michi ſimilib⁹
penitus ignota ſūt quare amplius aliquid de his ſcribere
verecūdia prohibet. Hoc tñ addendū eſt q̄ p̄ caris ſuis aut
alīs p̄ quib⁹ volunt fiducialiter ītercedere poſſūt: et cre-
bro facilime exaudiunī. Item q̄ efficiūtur oībus ſuis ini-
micis fortiores. iuxta illud: Vt leones flāmam ſpirātes: ſic
ab illa menſa diſcedimus, terribiles effecti diabolo ſcilz vir-
tute xp̄i. Sed forte dicat aliquis. ſi tanta preſtantur pb̄ fo
digne celebranti: aut alteri digne cōicanti. mirum eſt q̄ p̄
hibetur quidam ꝓpter leuem aut nullam culpam abſtine-

re a lũptõe tam salutaris sácramẽti. ꝛ ꝙ étiã laici rarius admittũr. Dicendũ ꝙ hoc sit ad precauendũ piculũ ptemptus siue paruipẽsionis. qđ accidere solet circa quotidiana. et ideo istitut⁹ est debitus modus: locus: tps. ꝛc: ad prouocandũ affectũ hũanũ vt reuerẽter se habeat circa tanta mpsteria etiã scis ãgelis pauẽda. Est tñ sciendũ ꝙ spũaliť mãducare quotidie pñt. imo sepius qualibet die. videlicꝫ desiderãdo coionẽ ipam. huiliter dicẽdo sic. O dñe ꝙ libẽter iã celebrarẽ vel coicarem si parat⁹ essem. sed qa hoc michi iã nõ licet: rogo clemẽtiam tuã vt ad me spũaliter venire digneris. et famelicã aiam reficere. ꝛ similia ꝓut deuotio dederit. tractando cordetenus istitutionẽ hui⁹ sacramẽti ꝛ causã eius scz xpi passionẽ. hoc modo coicare semp ẽ securũ omi loco ꝛ tpe et fructuosũ. et qñqꝫ amplioꝛẽ percipit effectũ: ꝙ si sacramẽtaliť coicaret. licet regulariter loquẽdo ipa sacramẽti susceptio plenius inducat effectũ sacramẽti ꝙ solũ desideriũ ipius. Dñ ꝙsulendũ est deuotis et abstractis ꝓnis. vt ad min⁹ semel in ebdõada cõmunicẽt. Nec est laudãdũ quorũdam pastoꝝ existimatio qui taliũ desideria repellũt. Vtiqꝫ sacramẽtũ medicina est. nec requiritur ãte sũptõnẽ sũma pfectio quã deuota sumptio paulatim introducit. olim in primitiua ecclia quotidie fideles coĩcabãt. vtiqꝫ nõ valet hmõi quorũdã pastorum duricia.

Septimo est aduertendũ ꝙ sicut supra dictũ est: hoc sacramẽtũ simul est et sacrificiũ ꝛ sacramẽtũ. scz rõnem sacrificii habet iñ ꝙtũ offertur. rõem aũt sacramẽti in ꝙtũ sumiť. Et ideo effectũ sacramẽti habet i eo qui sumit de quo iã aliqua dicta sũt. Effectũ aũt sacrificii i eo q̃ offert vel i his ꝓ quib⁹ offerť. De quo iã restant aliqua hic subiũgenda. Et vt verum fatear: quantum conicere potero: vix apud paucos antiquos hec materia reperiť explanata. Sed moderni doctores scilicꝫ sanct⁹ thomas. albertus

pietatẽ esse ĩmemorẽ, palã dicꝫ est. cũ amici hoĩs abeuntis ꝑ aliq̃ sigñ ꝓmendatã memoriã neqđas sit obliuisci. Sigñ hmõi sancte ac reuerende ꝓmemoracois mysteriũ suo modo suo loco, suo tempore celebrare licet pauis hoĩbꝫ. qbꝫ m hõe creditũ est mysteriũ. Rem xo mysterij, m oĩ tẽpore ꝛ m oĩ loco diuacois dei, modo q̃ traditũ est. hoc est debite pietatis affectu agere ꝛ tractare ꝛ sumẽ sibi m salutẽ oĩbꝫ m ꝓmptu est. Si autẽ vis et xe vis, oĩbꝫ ꝙ horis tam diu q̃ nocte hoc tibi m cella tua ꝓpto est. Quocies m ꝓmẽoracõe eius q̃ ꝙ te pacius est, hunc facto eius pcẽ ac fidelẽ assecutꝫ fueris, corpꝰ eius manducas. ꝛ sanguinẽ bibis. qđu m eo manes ꝙ amorẽ ipse xs m te ꝙ stimatis ꝛ fustice operarium. m eius corpore ꝛ m eius membris ꝓputaris.

bonaueñ.ꝛ quídã alíí plenius ipãm dilucídauerunt . Ra=
tío eſt vt cuídam placet.quía occaſío ſe non prebuit tunc
propter feruozem deuotionis quam fideles habuerunt in
illis díebus.quía non aſpirabant ad ſacramentũ propter
rationem vtílitatis:ſed caritatis.Jn his autẽ díebus no=
uiſſimis abũdante iníquitate ꝛ refrigeſcẽte caritate: ãpli?
querũt hoĩes q̃ ſua ſunt. propter quod prothdoloꝛ multi
preſbíteri reperiũtur qui paratioꝛes ſunt celebrare ꝑpter
vtilitatem ſacrificíí:cꝑ propter ſuauitatem ſacrãmti. vbi
tamen ceca mente nimis decipiũtur.Si enĩ diuínã carita
tem preponerent:vtiq; temporalis vtilitas eis copioſius
prouenireꝛ.Et ſicut nõ omnes euangeliũ enũciant ꝑpter
ſalutẽ audientiũ ſed propter queſtũ:ita non omnes ſacrí=
ficant propter honoꝛẽ diuínũ:ſed propter cõmodum pro=
príũ.Ecce quãta mala facit cupíditas vſq; adhuc.qđ olím
fecit ĩuídia cappha pílato ꝛ ſynagoga ílla ſathane vt xp̃m
filiũ dei bñdictũ vẽderẽt ꝛ ímpie occíderẽt.hoc ꝛeiteꝛ opa
tur ín vaſis poſitionis vſq; nũc. vt eundẽ ín hoc veneran
díſſimo ſacramẽto mercationi exponãt.ac indignis mani
bus ſacrificare nõ expaueſcũt.ꝛ vt breuiť ad propoſitũ ve
niamus:ferť nõnullos fuiſſe ita hac miſerabili ſue cupí=
ditatis abuſiõe excecatos:vt ĩdifferẽter oblatões ꝛ elemo=
ſinas aut reddiť fideliũ ſuſcipꝛẽt.nec quicquã ãplius p̃=
ter ſolita ſuffragia ꝑ ipis facẽnt.dícẽtes hec vel ſimília v=
ba.Captam? qđquid venit. vna miſſa melioꝛ eſt cꝑ auruꝫ
totius mũdi.ſufficit ſemel celebrare pro omíb?.Fuerũt et
alíí q̃ dixerũt modeſtius quídẽ:ſꝫ nõ min? impie fecerunt
Dixerũt nãq; promittamus quidẽ eis quotcunq; miſſas
petierit:nos tñ nõ obligamur eis.qa miſſe emi nõ poſſũt
alioquin ſymoniací efficeremur.his ꝛ alíis modis variis
ritũ eccl̃ie ſubuerterũt.Qđ vidẽtes ſcĩ doctoꝛes occurrerũt
abuſioni et ignauie iſti nepharie:materiam hanc declarã
tes ad liquídum.ne ſolita obſeruantia pie matris eccleſie

quam spūsanctus indelinēter ⁊ ineffabiliter regit oblita=
retur.et fundant se cōiter in hac ꝓsuetudine solenni quaz
ecclīa obseruauit semp vsqz hodie.applicata rōne huiꝰ ter
mini sacrificiū cū allegationibꝰ scripturaz ⁊ auctoritatibꝰ
antiquoz et quibusdā exemplis fidedignis et vt introitū
habeamus ad plenā huius mere noticiā inquirendā. Est
primo notandū ꝙ sicut effectus eukaristie sub rōne sacra=
menti sumitur ex ipis spēbus sacramētalibꝰ:ita effectꝰ eiꝰ
dem inc̄ptū est sacrificiū accipi debet similit ex aliq° corpa
li et nobis notissio principio sine opatione exīoris per cu=
ius similitudinē ducamur in cognitionē spūaliū qđ ē cōe
omibus sacramentis et sacrificiis. Sicut enī aqua lauat
sordes corporis:ita baptismꝰ qui per aquam exhibetur la
uat sordes aīe:id est pctā. Et sicut panis et vinū nutrit cor
pus:sic sacramentum altaris sub rōne sacramenti qđ sub
spēbus panis et vini ꝓtinetur nutrit aīam. pariformit si=
cut munus vel opus gratū placat hoīem cui impendit:i=
ta sacrificiū altaris qđ in specie muneris et corporalis opa
tionis pficitur placat deū cui offertur. Sacrificiū enī dicit
quasi sacrum factum in honorem soli deo debitum:cū ali=
qua solennitate ad eum placandū. ⁊ hec est ꝓpria acceptio
huius termini sicut in ꝓposito vtimur eo gñalit. tñ sacri
ficiū pōt dici q̄cq̄d fit ad honorē dei siue spūalit siue corpa
liter.iuxta illud. Sacrificiū deo spūs .ꝛc. Et sicut duo sunt
modi māducandi scilz sacramētalis ⁊ spūalis:sic etiā sunt
duo modi sacrificandi scilz solennis siue exīor qui nō de=
bet nisi vno mō fieri .sicut de sacramēto dictū est. alius est
spūalis siue īterior q̄ omni loco ⁊ tempore fieri debet. iux=
ta illud. Omni tpe benedic deum. et illud oportet semper
orare et nunc̄ deficere. Item benedic dño i omī loco dñatō
nis eius .ꝛc. Applica ꝓsequēter sicut supra. Quo modo sci
licet primus modus est cum periculo:qz potest indigne si

ēri.scōus semp sit secure. nichilomin9 ipm sacrificiū reāli=
ter exhibitū cum debita cordis ꝓpunctōe perfectius est et
plus impetrat. Et sicut ꝓsecratio nō potest fieri nisi p sa=
cerdotē:sic nec īmolatio. Fideles autē vtrāqz participant.
ecce iā habemus fundamentū siue principiū ex quo vlte=
rius ꝓcedere possumus. docemur nāqz p ista exteriora et
corporalia:qualiter interiora et spūalia ordinare debem9.
et hoc valde est nobis cōnaturale ⁊ suaue. qa omis nra co
gnitio a sensu initiū habet. Dñ sicut ad oculū videmus q̄
qui est in gra alicui9 principis ille solet sibi ꝓpinare aliqd
carū munus vel exhibere aliqd gratū obsequiū: vt in gra
eius pmaneat ac magis crescat. Et ita. nam si ille pceps
virtuosus est:tūc ab amico suo gratant̄ ista recipit. qa vi=
det bonā volūtatē suam:⁊ multa maiora sibi reddit: ⁊ ma
xima ꝓmittit in futurū. Insup si aliquid sibi debet libent̄
dimittit: ⁊ totū relaxat qdquid illud est ꝓpter feruentem
amorē quē in eo ꝓsiderat. puidet ei etiā de oībus neces=
riis ⁊ ab inimicis defendit. nec quicq̄ ei negat quecūqz iu=
ste ac pie desiderau erit. Et quanto crebrius hmōi munera
vel obsequia ꝓfiterit cū mīore tñ studio placendi:gratus q̄=
dem est:min9 tñ impetrat ⁊ min9 ei dimittit̄:si debito ob=
noxius teneat̄. Si tercius adhuc min9 diligit:min9 etiaz
impetrat. Si quart9 vltra hūc adhuc in minore amicicia
fuerit:etiā scdm hoc recipiet. et sic de oīb9 alīs pari modo
erit iudicandū. Principes enī virtuosi magis affectū pen
sant q̄ donū. Nichilomin9 tñ ꝓpter inatā sibi ꝓbitatē ne=
minē aspnant̄. q̄tūcūqz etiā parū obsequii aut dilectōnis
ꝓpenderit. nec eos quos aliquō beniuolos ꝓsiderāt etiā si
nichil hñt:irremuneratos abire sinūt. Cōtigit etiā nōnū=
q̄ q̄ amici hui9 nō pñt venire ad pntiā pncipis. ita q̄ per
nūcios mittē oportet q̄ libent̄ ei ꝓpinarēt. tunc si nūcius
bonus et fidelis est:multū ꝓfert ad grām impetrandam

si maius nichilomin⁹ princeps ꝓpter cāritatē mittentis gratant recipit. Si aūt infidelis fuerit nūcius ⁊ fur : ⁊ nō pñtat: tūc multiplex dānū sepe mittēs incurrit. q̄uis grāz pricipis nō admittat furtū suspendiū nō effugiet. Simi= lit ⁊ malus nūcius offerendo gratū mun⁹ aliis gratiā: ⁊ si bi ipsi q̄nq; patibulū ꝓcurat. dicēte pricipe mun⁹ refuate: sed portitorē suspendite. q⁹ impius est. Per hec aūt similia oportet nos deuenire ī cognitōez eoꝝ que nō videm⁹ aut nō intelligimus. Potestas enī ⁊ status hui⁹ mundi a deo est. exēplatus ab illa supna curia. cuius cōditor ⁊ guberna tor deus est. Applicando igiť padigma nr̄m ad materiam p̄sentē dicim⁹ q; priceps virtuosus dñs deus ē. amici eius q̄ nondū ad faciē eius puenire plt boni sūt xpiani. Quorū quidā pfecti sūt. quidā impfecti in caritate. mun⁹ tñ quod offerūt cū grato obsequio : sacrificiū altaris est cū opibus mie ⁊ aliis virtutū exercitiis. Nūcii qui illud deferūt sunt p̄sbiteri. qui si in caritate sunt: multū prosūt ꝓpter orōnes ⁊ deuota desideria. si nō tñ celebrāt tūc aliis prosūt. ⁊ sibi ip sis nocēt. si celebrare negligūt pro his quorū debitores sūt tūc tam sibi ipsis q; etiā illis multiplicit nocent. Et qa ī ser uicio tāto indigne ⁊ infidelit agūt certa dānatio eis pue= niet a iusto iudice: nisi in hac vita mīaz consequantur.

Octauo est aduertendū ꝓ ampliori declaratōne pre= missoꝝ: q; q̄uis ecclīa nō habet nisi hoc vnū sacrifi ciū : tamen melius prouisa est q; olim fuit synagoga que plura habuit. Et hoc propter tria que in donariis placati uis maxime attendi solet. Primo propter ipsius precios= tatem et dignitatem. Scdo propter ipsius vtilitatem et comoditatem. Tercio proter ipsius efficaciam ⁊ virtuosi= tatem. Hec nāq; reddūt quodlibet munus acceptū. ⁊ p con sequens placatiuū. Primo istud venerandū sacrificiū pre= ciosius ⁊ dignius ē q; omia sacrificia legalia: quia in eo cō

tinetur verus filius dei ⁊ filius virginis marie christus ie
sus rex regū ⁊ dominus dominātiū:et passio eius repsen=
tata.quare non solum est gratū propter deuotionē offerē
tis sicut illa:sed etiam gratissimū propter seipm.neqz vn
qꝫ de isto dici potuit sacrificiū ⁊ oblatōnem noluisti aut nō
placuerūt tibi:⁊ c.sicut de illis scriptū legimus. Secundo
est comodius ⁊ vtilius qꝫ omnia illa.Hoc patet. Nā ritus
eius modestissimus est:sine omi grauitate.mūdissimꝰ:si=
ne omni impuritate.facilimꝰ sine omni difficultate. sim
plicissimus sine omni curiositate.ecce qꝫ cōmodū est. Di=
citur eni cōmodū quasi cōmodo datū. Vsus eius etiā vti
lissimus est:qa cum sit mime preciositatis quoad materi
am ⁊ mime difficultatis quoad exercitiū ac mime sollicitu
dinis quoad preparatōnē:tñ oibus illis ātefertur que fue
runt valde pciosa oposa ⁊ curiosa. quare etiā dicūt graue
iugū qđ nō potuerūt portare patres illi.licet cōuenienter
fuerit ipositū dure ceruici. Veuera nō possūt fideles cōque
ri de hoc sacrificio ⁊ dicere.quid tentatis īponere iugū gra
uissimū ī humeros nr̄os.qđ nobis prodesse non poterit.sz
magis gratias toto corde agamus dño pissimo. qui sua
uissimū memoriale ⁊ munus peculiare ac solacium spesi=
ale nobis in hoc sacrificio reliquit quo salubriter vti
possumus ad omnia que nostre saluti expediunt.Tercio
istud sacrificiū venerandum est maioris efficacie et virtu
ositatis ad placandū et impetrandū:q̄ tota illa grandis
sima cōgeries legaliū victimarū.Hoc apostolus aperte di
cit ro.viii.Qui etiam propio filio suo nō pepercit: sed ꝓ
nobis oibꝰ tradidit illū .Quomō nō etiā cū illo nobis oia
donauit.ipse nāqz cū lacrimis et clamore valido offerens
semetipm:exauditus est pro sui reuerentia . et factꝰ est oi
bus obtēperātibꝰ sibi cā salutis.quare iā nichil dānatōis
aut despatōis siue pusillāitatis aut diffidētie ē his q̄ sunt

in xp̄o ielu. hec lunt nobis maxie ꝓlolatoria ⁊ iocunda: q̄= diu eni in hac lachrimax valle lumus nō lic lumus oīpo= tentes aut oilcientes licut lumus oīuolētes. Multa liqui dē volumus: led pauca lcimus: et adhuc min⁹ poltumus Et ideo li nō haberem⁹ informantē ⁊ adiuuātem inter tot et tanta pícula nichil reltaret nili delpare. led in hoc lūme ꝓlolamur q̄ aliquid poltum⁹ per grām bone volūtatis fa cere per qō meremur illud adipilci qā ex nobis nō habere= m⁹ lciremus aut poltemus. hoc aūt fit per hui⁹ lalutaris holtie īmolationē. nā oia que iulte aut pie a deo poltum⁹ petere: per eā poltum⁹ efficaciter īpetrare. de hoc nullomō elt dubitandū: alioq̄n nō haberem⁹ rectā fidem. Sicut enī lacramēta efficiunt quod lignificāt: ita etiā lacrificia effi= ciūt quod lignificāt. propriū autē lacrificioꝝ lignificatū ē q̄ deus per ea placatur. igitur li rite exhibent̄ veriline de= um placant deū honorificāt deū ad clementiam puocant et nobis qō petimus impetrāt. Quod li alia minora lacrí ficia hoc potuerūt: quātomagis illud excellentiliimū quo nullū aliud nedū elt: led nec elle poterit dignius. Sed for te dicat quis. que elt digna p̄paratio ad rite lacrificandum B̄ndetur q̄ eadē que elt ad rite cōicandū. Si vis digne la crificare: ltude digne cōicare. ⁊ econtra. nichilomin⁹ vltrā rōnem lacramēti hoc habet lacrificiū lpeciale: q̄ illis p̄ q̄= bus offertur impetrat ꝓtritionē li in mortalib⁹ pctis lint: dū tamē ipi nō ponant obicē grē. lacramentū aūt lemper obelt indigne cōicantib⁹. Querit̄ etiā que lūt illa lpecialit pro quibus lolet ecclia lacrificare? B̄ndetur q̄ pro illis p̄ q̄ bus lolet orare. vt clare pz in officio mille ⁊ in canone vbi orōnes p̄cedunt ⁊ lacrificiū lublequit̄. Et iterū orōnes que dā lupponūtur q̄li pro grāx actione ⁊ ꝓfirmatione illox q̄ iam conlecuti lumus. Oramus autem cōiter loquendo p duobus lcilicet pro bonis conlequēdis. et pro malis reme

uendis. Insuper oramus vt bona collata nobis multipli
cent ꝛ cõseruentur. Bona aũt sunt duplicia scilz corpora=
lia et spũalia siue temporalia ꝛ eternalia. aut exteriora et in
teriora que oia nobis a dño dari petimus. Corporalia sũt
sanitas: psperitas: pax: tẽperatus aer: fructꝰ terre: domꝰ:
vestimentũ: cibus: potus et omia alia que ad humanã ne
cessitatẽ vtilitatẽ ac honestatem ptinent pro quibus orat
ecclia et sacrificat. quia nõ possumꝰ sine his viuere in hoc
fragili corpore. iuxta illud sapientis. da victui necessaria.
Bona spũalia sũt duo scilz gratia et glia. ad grãm ptinent
oẽs virtutes dona spũsancti. et alia similia. ad gliam pti
net visio dei. societas sctõꝝ. et glificatio corpoꝝ. ꝛc. Secũ=
do petimus pro malis remouẽdis que sũt in duplici differ=
entia. quia quoddã est malũ culpe: vt pctã et vicia. quod
dã pene et hoc dupliciter. aut eterne vt infernus. aut tpa=
lis vt multiplex afflictio infirmitas bella pestilẽtie caristie
purgatoriũ et similia. pro quibus omibus ãmouendis et
mitigandis et auertendis sancta mater ecclia orare ꝛ sacri
ficare solet. et ad hoc habet aptissimas preces et collectas
et informatiões in officio suo per circulum anni semp cõ=
cludendo in christi nomine. quia etiã semp exauditur ad
salutem. qui aliter petit nõ fideliter orat: sed gentiliter po
stulare videtur. et si exaudit magis cedit sibi in periculz
ꝗ suffragiũ. Ex quibꝰ patet ꝙ ꝗcunqꝫ per hoc sacrificium
ipetramus: secure accipimus. quãdo etiam ad votũ non
exaudimur tũc nequaꝗ estimare debemus nos repulsos:
sed ꝛstanter tenere hoc melius nobis esse negatuz. Et hec
est valde magna grã. qñ nõ datur quod obesse posset. sicut
pius pater puero cultellũ tradere nõ vult: ne se ledat.

Dono est aduertendũ ꝗ sit salubre sacras hostias im
molare: quod ex iam dictis clare patet. Vnde consu=
lendum est vniuersis fidelibus cuiuscũqꝫ status aut cõdi

tionis siue pctōribus siue iustis: ꝙ diligēter ꝓcurent ꝓ se missas fieri si possunt. si nō habeant sacerdotē aut solatiū sustentādi ipm: tūc libenter audiāt diuina cū bona voluntate et sufficit dño. dicentes hec aut silia. Tu dñe miaꝝ q̄ vniuersa scis anteꝙ fiant tu nosti cor meū ꝙ libenter tibi hoc dignissimū sacrificiū placatiōis īmolarē si facultas adesset. sed quia michi nō dedisti vnde hoc possim: idcirco cū pia fiducia offero quod habeo bonā videlz voluntatē. rogans īmensam clementiā tuā: vt affectū pro effectu suscipias: et michi in his piculis aut tribulationib9 succurras aut tali vel tali amico meo viuo siue defuncto. ꝛc. ꝓut res postulat et deuotio suggesserit. Et si hoc in fide fecerit: īm possibile ē eū nō exaudiri. qm̄ deus qui nō mentit hoc sibi dabit quod postulat q̄ quod sibi nouerit melius tantūmodo adsit fides et oīa erunt plana. Mirū est ꝙ humanū cor tam tardū est ad fidē vbi tot habet pignora diuine legalitatis scilz scriptura veridica martyrez cōfessorez īnumerabiles quotidiana expientiam: ac bñficia magna omnibus coīa. de hoc in ꝓphetis dñs plurimū conquerit ꝙ cū oibus modis querat occasionē benefaciēdi nobis tñ vix repitur aliquis qui plene audeat se sibi cōmittere. et hoc plurimū sibi placet ꝙ bene de ipo sentiam9 et fiducialit ad īpm curramus siue in ꝓsperis siue in aduersis. In ꝓsperis grās agēdo et scti iob exemplo ac alioꝝ antiquoꝝ iustoꝝ hostias pacificas offerendo. hec aūt similia deuoto corde dicēdo. Profiteor corā te largissime creator vniuersoꝝ: ꝙ de manu tua cuncta que habeo michi ꝓuenerūt. idcirco de tuis donis offero tibi sacrificiū laudis per manus sacerdotū tuoꝝ hūiliter grās agens bonitati tue ac supplicās: vt doceas me ita tpalibus vti: q̄tenus per ea merear ꝓuenire ad eterna. ꝛc. In aduersis opem postulando ne deficiam9. ita dicēdo aut similia. Domine clemētissime tu nosti ꝙ nō est in me

tanta fortitudo vt me de his periculis eruere possim. id=
circo tibi offero sacrificiū istud gratissimū:rogans te vt mi
chi subuenire digneris in his etiā et in oībus ac clementer
liberare ꝑtenus hoc bñficio tarditas mea ꝓuocata nullū
aliū ꝑter te querat cōsolatorē ⁊ ꝓtectorem. In hunc modū
aut cōsimilē poterit quis dirigere intentionē suā ꝑ se aut
aliis in oībus iustis ⁊ ptis causis:et absq; dubio sentiet au
xiliū in tpe oportuno. De hoc etiā ꝑplurima sūt exempla
q̄liter quidā a variis piculis sunt ꝑseruati quidā liberati:
quidā plura bona cōsecuti:more antiquoꝝ patrū. Refert
beatus greg. de quodā captiuo cui⁹ vincula totiens solue
bant in carcere:quotiēs pro eo salutaris hostia ab vxore i=
molata fuerat. Item de alio quodā in rupe ꝓclusо qui mi=
rabiliter pastus fuit per plures dies virtute hui⁹ sacrificii
q̄s singulis diebꝫ ꝑ ipō tanq̄ mortuo vxor sua obtulit. qui
tandē viuus extracti⁹ cūcta enarrauit. similiter nōnulli p
cussi sunt a tonitruo ⁊ fulmine. illis tñ ꝑseruatis sup quos
sacerdotalis venit oro̅ vel in fine misse bñdictio. Alii i ma
ri in fluctibus in bellis in pegrinationib⁹ ac aliis euenti=
bus ꝓfecerunt hui⁹ sacrificii ope adiuti vbi alii damna et
picula plima ptulerunt. Sed quis finis esset si cuncta nar
rare vellem que de hac materia scripta repimus. Quicūq;
etiā aliquod magnū opus ichoare siue aliquē grandē cau
sam tractare voluerit:semp in sui auxiliū et consiliū que=
rat suffragiū huius bñdicti sacrificii cū plana fide. et diri=
getur salubriter in omnibus. Hoc habemus singulare in
hoc sacrificio ꝙ constantissima fide possumus ad ipsum
orare sic aut similiter dicendo. O tu latens veritas. o tu te
cta maiestas. o tu occulta bonitas: tibi humiliter reuelo
causaz meam. exaudi propicius :certe teneris ex promisso.
vt quid nos ad fidem et orandum prouocas si iuuare
et audire nolueris? Absit hoc a te. Et quia sic iusti

vt in te ſpem noſtrā ꝓnamus teq̄ patri offeramus qm̄ quicquid ab eo petierimus in nomine tuo fiet nobis. Ec ce quod iuſſiſti iuſta modulū noſtrū facimus. Tu igitur piiſſime ſaluator reddere nec differas qđ ꝓmiſiſti ꝛc ꝑut vnctio docuerit. In hūc modū plures ſancti ab eo mirāda impetrarūt: clamātes in fortitudine quali vim faciēdo ꝙ miſericordiſſimo dño plurimū placet iuxta euāgelicā pa= bolā de iudice iniquo qui nec deū timebat nec hoīes reue rebat tñ propter moleſtiā vidue victus fuit.

Decimo eſt aduertendū ꝙ ſacrificiū venerandū alta ris ultra iam dicta etiā habet vim ſatiſfactiuā aut effectū p̄cii ſatiſfactiui. quia ſicut pecunia ſatisfacim⁹ cre ditorib⁹ noſtris: ita ꝓ oblationē huius ſacrificii ſatiſfaci= m⁹ deo ꝓ mltis ꝺebitis noſtris. Sumus aūt quadruplicit deo debitores. primo q̄ nos creauit. ſc̄ꝺo quia nos rede= mit. tercio q̄ vitā et̄nā ꝓmiſit. quarto quia multipl̄r eu⁊ offendim⁹. Et ſi ꝑquolibet iſtoꝝ nos ei total̄r daremus quid niſi ꝙ tū eſt: Ecce habemus ad manū cui fiducial̄r di cere poſſumus. Dñe vim patior rñde ꝓme. tu ſuſſicis ꝓ oībus ⁊ ſingulis: te ipſū tibiipſi ſacrificamus modo quo= dā mirabili. te ip̄m patri tuo ⁊ ſp̄ūſācto reddimus pro in= finitis ꝺebitis noſtris. vñ ſi hoc ꝑfecto corꝺe fecerim⁹ ſatis eſt nec vltra a nobis aliquid req̄reť. Sed quia vera perfe= ctio pauciſſimoꝝ eſt. ideo ꝓ informatiōe ⁊ conſolatōne ip= ſectoꝝ neceſſe eſt hic aliquid plus ānotare. Vñ notandū ꝙ ſi ſatiſfatio debet eſſe iuſta: tūc optet ꝙ fiat de ꝓprio: alio quin nichil valet. Nō enim poſſū de alienis bonis ſatiſfa= cere creditorib⁹ meis. Et ergo ſi debem⁹ p̄ imolationē hu ius ſacrificii iuſte ſatiſfacere ꝺo: oportet dicere ꝙ iſtud ſa= crificiū ē noſtrū. ⁊ bene dicit̄ ⁊ mirabil̄r dicitur. nec⁊ āgeli id dicere audent quomodo nos. ergo mirabiliter: ſed tñ ve riſſime dicitur. Si queritur quo iure reſpondetur ꝙ nec⁊ iure creationis: nec⁊ iure redemptionis: aut emptionis

ex. debitum.

Scriptura dicit de proprio.

q. iure ſacrificii oblationis eucariſtie noſtre ſit.

aut aliquo alio iure cõmutationis ciuilis vel canonice. qz
scõm omẽs hos modos ipse possidet nos velim⁹ nolim⁹.
Neqz enĩ ipm creauim⁹ aut redemimus: sed ipe nos. q̃re
oportet dicere q iure donationis. et hoc verũ est. qa gratu
ita caritate seipm donauit nobis. Ecce mirabile. possidemus
possessorẽ nr̃m. Dedit seipm nobis q̃ creauit nos. Ad
hoc aũt nobis aliqd dat̃ vt fiat nr̃m a nobis hẽat̃. habẽ
aũt dicimur illd quo libẽ possum⁹ vti vel frui vt volum⁹.
Et ergo pstãter tenẽdũ est q̃ p debitis nr̃is iustissime dño
deo satisfacere possum⁹ p istd sacrificiũ. qa veraciter nr̃m
est. Et qz dignissimũ est: ideo nõ est nobis formidãdũ quasi nõ possit sufficere. Est enĩ preciosissima res que vnq̃ fuit aut erit. Quõ aũt p debito creatóis. redẽptõis. aut multiplicis gr̃e satisfacim⁹ deo p ipm q̃ grãs agẽdo ex caritate pfecta p quã fit plena possessio eius: supra dictũ est. Sz
quia hoc rarũ est eo q̃ nõ sit homo sup terrã qui nõ peccet
saltẽ venialiter: z ĩ multis offendim⁹ omnes: ideo nũc seq̃tur aliquid dicendũ de quarto debito videlz multiplicis
offense. Est etiã supra dictũ quomodo per hoc sacrificium
impetratur gratia cõtritionis per quã delentur mortalia.
Similit̃ quomodo remittũtur venialia. et sic restat solũ
dicendum de satisfactione penali pro pctis. que habet fieri per hoc sacrificiũ. Et vt plane istud intelligat̃: iterũ datur exemplũ de principe virtuoso iusto et pio qui aliquez
criminosũ hominem ad gratiam suscipit ex pietate: vt nõ
occidatur prout meruit. superaddit etiam ei victũ z vestitum z alia necessaria. nichilominus tamen ex iustícia imponit sibi aliquã penã ad temp⁹ quã sustinere ipsum oportet nisi aliũde habeat vnde satisfaciat. sicut dñs deus clemẽter pctõrem ꝓpter penitẽtiã ad grãm suscipit et ei gratiã preseruatiuã largit̃ ne iterũ in pctã corruat. et alia dona plurima: tamen satisfactionem penalem ab eo requirit exigente iustícia. quam hic aut i futuro ipm exsoluere

pfide potor̃ p debi
qz habeꝫ vnde a
manũ satisfacere
possiꝫ abundan

necesse est nisi per alīū satisfaciat diuine iusticie p eo. Pa=
riformiter sicut idē princeps dilectos et fideles seruos su=
os p modica offensa nō abicit: tñ eos corripit ⁊ castigat. i=
ta dñs deus electos suos q̄ iam in grā sūt ppter venialia
nō damnat. tñ iuxta quātitatē delicti etiā p minimis aut
hic aut in purgatorio punit si satisfacere negligunt: eo ꝙ
nullū malū manebit impunitū: sicut nec vllū bonū irre=
muneratū. Prouidit aūt saluator noster ecclie sue de mul=
tis adiutoriis ⁊ opibus satisfactoriis que faciliter pñt ab
vnoquoq; fieri in hac vita per que grauissime ille pene et
horrendi cruciatus purgatorii aut minuūtur vel abreuiā=
tur aut certe totaliter excludunt. sicut sūt ieiuniū oro elē=
mosine pegrinatões indulgētie. et similia. ⁊ sup oīa missa
rū celebratio in q̄bus hoc dignissimū sacrificiū offert. quod
rone passionis xp̄i quā repñtat: est sūme expiatiuū debite
pene hic aut in futuro exsoluēde. Et sic p; ꝙ sacrificiū istō
bñdictū nō solū placat: sed etiā ipetrat. ⁊ nedū impetrat. s;
etiā satisfacit. Nā placat diuinā maiestatē vt culpā dimit=
tat. Puocat diuinā miam vt grām ꝓferat. inclinat diuinaq;
iusticiā vt penā remittat: et merito. qm̄ cū sit gratissimū:
ideo maxie impetrat. et cū sit p̄piosissimū: ideo maxie satis
facit. Sed forte dicat quis. si hec ita sūt: q̄re ergo vna mis=
sa non sufficit ad deletionē totalis pene oim fidelium aut
certe cuilibet vna p oīmoda ablutione debite pene etiam
ꝙtecūq;? Dicendū ad primū ꝙ ꝙuis meritū passionis xp̄i
pleniissime sufficiat: tñ diuina sapiētia ita ordinauit ꝙ q̄li=
bet debet aliquid facere p seipō. sicut etiā in naturalibq; ap
te videm⁹ ꝙ oīa viuentia sollicita sūt p sui cōseruatiōe et
saluatione: ꝙuis deus eque faciliter vniuersis ꝓuideret.
ne q; indigeret hmōi coopatione creaturaꝝ: tñ hoc non fa
cit ne vacua sint opera sapiētie ipius. ita etiā meritū chri
sti copiosissimū non prodest alicui. nisi ei se applicauerit p

Quęstio Nobra.

Sūple adulto ⁊ etatē mortalē habēt

fidē.et caritatem. ¶ Ad secūdū est dicendum ꝙ certe vna milla sufficeret vni imo supsufficeret.quantū est ex parte sacrificii.sed plerūqz aliter contingit hoc est ex parte hominis non sufficienter applicati faciēdo quod in se est. Et datur exemplum de principe aperiente thesaurū suū pro liberatione ppli sui atqz dicente. Accipiat vnusquisqz ꝙtū sibi sufficit et redimat se.ꝙ si tunc aliqui sunt negligentes aut compediti manebunt captiui:hoc non venit ex parte principis vel thesauri:sed ex parte ipoz.quia nō volunt aut nō pñt thesaurū attingere. Sic dñs ihūs dicit electis suis. Ecce trado vobis meritum acerbissime passionis mee quo ego nō indigeo.studeat quilibet inde accipere ꝙtū sibi satis est.et soluat p se vt libere post hanc vitā euolare possit ad me.quia hoc michi gratissimū est. alioqn tamen penalitas et labor meus inanis esset. Sed quidā sūt īpotentes scilz illi qui in purgatorio sūt nec se iuuare possūt. ideo necesse est vt per alios hmōi meritū eis applicetur. Alii sunt negligentes qui scilz dū viuūt tpūs vane expendūt seipos negligunt neqz vt deberent sibi puident in futurum.ideo non mirū si eis precium xpiane redēptionis non proderit pro expiatione debite pene. Qui aūt pfecte se applicāt penitus liberant. Hec vero applicatio videt dependere ex rōne sacramenti sicut supra dictū est.qz ꝙ pfecte cōicat pfecte sacrificat. Perfecte aūt cōicare est xpo perfecte ꝯiungi. et ꝙ manet in xpo debet quēadmodū xpūs ambulauit et ipe ābulare. Frustra nāqz appellamur xpiani si imitatores nō sumus xpi. et iustū est vt illā mansuetudinē et humilitatez eligat seruus quā sectatus est dñs. Et ideo xpūs dicit se esse viam vt sua conuersatio sit forma discipulis. Qui sic christum sequūtur digne et perfecte sacrificant. nec alia purgatione opus habent.quia iam sunt vnum cum ipo.

Z passio thesauri vnde possum satisfacere.

negligentes

pfecta applicā. ad pfect. plenā liberā

ꝙ est pfecta appli scilz pmtal. x

z pfecte sacrificant

Christus enim lux est pctm̃ tenebra. homo in medio stat. Et qa nulla potest esse societas luci ad tenebras: ideo q̃ quiu hõ habet aliqua pcta etiã mima perfecte xpo vniri nõ potest. ꝛ q̃to ãplius recesserit ab omni pctõ: tanto magis appropiquat christo. ꝛ ecõuerso. Si aũt nichil habet de luce: tũc ad xpm nõ pertinet. quia in tenebris est. et mortalib9 grauat9. neq3 purgari potest: sed ietnũ damnabit si p penitentiã renat9 nõ fuerit. Sed forte dicat adhuc aliquis. Quid michi prodest celebratio misse q̃n omia que iã dicta sũt possũ impetrare a deo siue effectũ sacramẽti siue sacrificii per nudã oracõem. dicente dño. Quecũq3 orãtes petitis credite qa accipietis. ergo videt q̃ omis exercitatio exteri or magis impediat q̃ promoueat effectũ orõnis. Similis instantia potz fieri ꝓtra oia sacramẽta ꝛ exercitia cerimonialia ecclie. Vñdet q̃ tempore beati augustini fuit ista obiectio vehemẽter per cathecumios ꝛ hereticos replicata cõtra fideles. Vñ ꝛ quidã fuerũt qui dixerũt. Quare debemus baptisari cũ baptismus nõ prosit nisi credentibus. ecce iã nõ credimus et bene viuimus. quid aqua vltra nobis cõferre poterit? Nõne multi baptisati pessime viuũt? Similiter ꝛ quidã moderni heretici de secta valdensium dixerũt contra istud venerãdissimũ sacramẽtũ: q̃ nõ esset curandũ de ritu ei9 nec ei assurgendũ vel aliqua reuerencia exhibenda: q̃n quis internã sentiret deuotionẽ. qa magis protũc deberet vacare internis speculationib9: q̃ occupare se cũ exterioribus. Et alia multa friuola sane fidei cõtraria cõfinxerũt: q̃ per ecclĩam dãnata sũt. His ꝛ similib9 dicendũ est illud apli Corde creditur ad iusticiã: ore autẽ cõfessio fit ad salutẽ. Ita enĩ diuina sapĩa ordinauit q̃ null9 de cõilege internã grãm p̃sequit: sine exteriori pfessione sacramentorũ. ad minus in voto. hmõi aũt cecitas hereticorũ ꝓtingit ex hoc q̃ nõ valẽt aut nõ volũt plene intueri mysteriũ scripturarũ. sed hincinde qualdã particulas rapiũt

p fetã vmond p x̃ ꝓpter ois mimũ pctm.

Questio.

Ad.

Alia q̃ supra dicit.

Ad.

et pro libitu ꝓtumaciter exponūt: ⁊ dānabiliter se et alios decipiūt. nōne ad minus debuissent aduertisse quib⁹ p̄dicta verba xp̄us direxit q̄cquid orantes petitis fiet vobis? Nūq̄d hoc dixit hereticis ⁊ calūniatoribus aut contēptoribus sacramentoꝝ? Nequaq̄. Nōne si tales affuissent dixisset. Ve vobis scribe ⁊ pharisei qui deuoratis domos viduarū ⁊ pupillorꝝ simulātes orōem longā qm̄ nō q̄ petitis fiet vobis. sed iudiciū maius eterne dānationis accipietis. Sed quib⁹ dixit verbū bonū ⁊ suaue. Quodcūq̄ petitis orantes fiet vobis. Dilectis discipulis et ap̄lis suis. q̄si diceret. Vos qui facitis volūtatē patris mei qui in celis est vere ⁊ nō ficte oratis. ideo q̄cunq̄ in tali orōne petitis fiēt vobis. Vos inq̄ qui nō supbitis contra me ⁊ sacramēta mea sed hūiliter submittitis capita vestra diuine sapiētie mee. petentes eo ordine grām quo ego volo scilz per vasa ⁊ instrumēta ecclie mee imaculate sponse mee: vos ⁊ oēs quicunq̄ hac sinceritate me rogant: exaudiam Et hoc certissime est tenendū q̄ nulla deuotio aut orō deo accepta ē nisi virtute huius venerabilis sacramenti. Similiter nulla oblatio vel satisfactio grata erit nisi rōne hui⁹ sacrificii dignissimi. Igitur q̄n facultas adest studeamus libēter cōicare ⁊ sacrificare. Quādo nō adest tūc bona volūtas sufficit dño. Neq̄ oblatio abel melchisedech abrahe mopsi ⁊ alioꝝ oīm placuisset deo si nō isto modo suā intentionē regulassent. Nec valet obiectio illa qua dicit q̄ plures scti martyres et heremite fuerunt qui pene nūq̄ coicauerunt ⁊ sine sacramentis obierunt: et tn̄ pfectissimi fuerunt. quia oēs illi id ipm in mario voto habuerūt. ⁊ quoꝝdā votum etiā diuinitus impletū fuit. sicut legit de scta lucia ⁊ maria egyptiaca et aliis multis. Vnde ob hoc sancti patres in testamentis suis cōmuniter pro vtilissima doctrina reliquerunt: q̄ nemo ita deberet confidere de suis meritis. aut vite auste-

ritate siue aliis gratiis quibuscūqꝫ. vt sine sacramētis mo-
ri auderet qñ ea habere potuisset. Et reuera omia merita
hūana sunt velut pānus mēstruate sine merito christi Et
omne robur membroꝝ baculus est arundineus sine robo-
re capitis. Quare ⁊ semp hic mos in eccliā fuit vsqꝫ hodie
qꝫ in arduis negociis ⁊ vbi īminet periculū mortis: fideles
suis meritis non cōfidunt nisi muniant se huius viuifici
sacramenti pceptione. Hoc quotidie ad oculum cernimus
īuocabiliter infirmis ⁊ mulieribus pregnantibꝰ. in pfessi-
one tā monastica qꝫ militari. ⁊ in aliis causis scilz electiōe
principum aut reformanda pace terraꝝ. ⁊ similibꝰ. Ex q̄-
bus omibus apparet qꝫ sōlida sit assertio illoꝝ hereticoꝝ q̄
putant se talibus non egere ꝓpter fantasticam suaz ac de-
ceptoriā deuotionē. Nos autē fideles non nostris meritis
aut adiuentionibus cōfidamus: sed hūiliter capiti nostro
adhereamus. in sancte matris ecclie laudabili cōsuetudīe
pseueremus: vt ab omī culpa ⁊ pena liberati ad eterna re-
gna perueniamus.

solida

Decimo est aduertendū qꝫ hoc sacrificiū venerandū
inq̄tum est satisfactiuū ꝓ debita pena hic aut in fu-
turo exoluenda plus ꝓdest illi vel illis pro quo vel quibꝰ
offertur specialiter qꝫ aliis ꝓ quibus oratur in missa gñali-
ter ceteris paribus. qđ ideo dicitur. qr potest esse qꝫ ille pro
quo celebratur specialiter sit minus pdoneus propter mo-
dicam caritatem quam habet: et plura peccata que com-
misit. et alius vel alii ꝓ quo vel quibꝰ gñaliter oratur sint
magis pdonei ⁊ in tali casu plus isti iuuanꝫ qꝫ ille. sed si sūt
omnes pares in merito: tūc plus participat ille qꝫ isti. Et
datur exemplū de aliquibus sedentibꝰ ad mensam: quibꝰ
candela accensa ponit. de qua plus illumiatur qui ꝓpius
sedet: nisi forte habeat obscuros oculos: alioquin qui clari-

ores oculos habent etiã si longius sedeant pl⁹ participãt. Datur etiã exemplũ de igne a quo citius calefiũt qui iuxta ipm sedent ꝙ qui remotius. Sed si ꝓpe sedẽtes sint nimis frigidi: et longius sedentes sint parũ frigidi tũc isti citius calefiunt ꝙ illi. Et ergo dicit ceteris parib⁹. neq; hoc est de ratione sacrificii. sed illoꝝ. qr minus perfecte se applicant. plus nanq; in satisfactione attendit affectus offerentis ꝙ ꝑtitas oblationis. ꝓpter qd dns dicit de vidua paupcula que obtulit duo era ꝙ plus oĩbus misit in gazophilaciũ. Est etiam aduertendũ ꝙ vna missa plus ꝓdest vni ꝙ duobus vel plurib⁹ simul quẽadmodũ ꝓ eodẽ prẽcio nequeũt equaliter redimi pauci ꝛ multi captiui. Vnde si quis pro centũ florenis teneret in vinculis: statim illis solutis absolueret. ꝙ si alter ꝓ quinq̃ginta sociatus sibi esq; tũc impediretur ad min⁹ vnius liberatõ. ꝛ sic de aliis: Sic est in ꝓposito. Si forte aĩa alicui⁹ ꝓ vnũ mensem deberet puniri in purgatorio. nisi ꝓ ea vna missa celebraret et si tũc ꝑfbiter dirigeret intentionẽ principalit ꝓ duobus talit obligatis. tunc nullus eoꝝ statim liberaret: sed diuina iustitia vtriq; diuideret defalcãdo cuilibet medietatẽ. Et nota ꝙ celebrans debet in his cautus esse et diligẽter pensare cui vel quibus legitime obligatur. et scõm hoc missam applicare ne alicui fraudem faciat. quia ipe inquãtum est organũ ecclie repñtans xpm habet auctoritatẽ applicãdi valorẽ misse vni vel alteri aut plibus aut pauciorib⁹. ꝙ si nulli specialiter est obligatus: tũc sua libertate vti potest sicut placuerit, nichilomin⁹ tñ sp manet gñalit obligat⁹ parentibus prelatis ac toti ecclie cuius membrum est. a quo etiam ordinem ꝛ honorẽ habet. neq; idcirco sacerdotium ei datum est: vt pro se solo aut caris suis tantummodo sacrificet sed ꝓ tota comunitate fideliuꝫ. neq; se excusare potest

si minus fideliter exequit officiū suū rarius celebrādo aut
minus digne videlz in pctis mortalibus aut grossis: aut
multis venialib⁹ quia oīs publica potestas requirit hoc a
suscipiente eam: vt digne ac fideliter exequat quecūq; ad
ipam spectant. sicut in euangelio apte dñs dicit in parabo
la quīq; talentoꝝ. Et sicut bonus seruus ⁊ fidelis introdu
cit in gaudiū dñi sui: ita econtra malus et piger seruus p
icit in gehēnam ignis. Quod quibusdā pbris valde est ex
pauescendū qui putant se nō obligari ad celebrandū nisi q
ter in anno: p eo q canon iubet penaliter p tunc ad min⁹
diuina mysteria celebrare quoscūq; pbros legitime nō im=
peditos. Sed reuera timorata conscīa longe aliter iudica=
bit imo quilibet pbr̄ qui fideliter ⁊ digne in ecclia mīstra=
re voluerit: sic merito debet viuere: vt quotidie celebrare
posset si canoice nō phiberetur aliquādo. Legit de quibus
dam satis bone vite pbris grauiter in purgatorio punitis
pro eo q nōnunq̄ missas iter miserunt rōnabili causa nō
vrgente. Quid ergo de alus fiet qui non se mīstros eccl̄ie:
sed dños arbitrant: dicentes hec aut similia. Ego quando
volo celebro. quando volo dimitto. nunquid capellanus
ego sum? multi tales fuerunt tumentes apud se qui for=
te iam aliter cantant dicentes. Ve ve q vnq̄ homies nati
ve ve q vnq̄ pbr̄i ordinati fuimus: sed iam tarde nimis i
tellexerūt. Etiā est aduertendū q pbr̄iter nūq̄ sic debet in
tentionē suam dirigere ad quosdā qui diuino examini iu
diciū relinquat quo ad alios. qz nescit abissū iudicioꝝ dei.
Forte ille qui ipm sustentat nō iuste possidet q̄ habet aut
aliqd̄ simile pōt esse in causa. Vñ legit de quodā principe q̄
cenobiū quoddā fūdauit ⁊ tñ nichil meriti habuit apd̄ deū
sed paupes quos grauauit p exactiōes ⁊ seruitia iiusta il=
lud meruerūt apud deū: vt de eoꝝ bonis erigeret mona=
sterium. Consultū igit est vt i memoria mētetenus addat hec

aut ſimília. Dñe pro illo vel illis ſpāliter celebro inᵒptum michi licet ꝛ tibi gratū eſt. tu oia noſti. Debet etiā celebrās diligēter cauere: ne leuiter ꝓmittat vni missā vel missas: nisi ex rōnabili causa. ꝛ qñ sic ꝓmisit tūc sibi teneᵗ. nec alteri pōt tūc ſpāliter illā vel illas applicare: sed pōt indifferenter ꝓmittere ꝙ velit memor esse oim in gñali vel in ſpāli qui ipm rogant aut oblationes porrigūt. ꝙ si dicant. Domine ego desidero missā pro me fieri vel pro illo vel illis: tūc plbiter pōt eos informare aut se pie excusare. subtilit tñ ne de auaricia noteᵗ apud indiscretos. Sunt enī in his quidā minus piti ꝛ cū vix nūmū parui valoris offerāt: totam missā sibi applicare cupiunt qđ irrationabile ē. Qui enī altari deseruit de altari viuere debet. nec est possibile oī bus talibus satisfacere. Discere igiᵗ debent quomō loqui honestū et ptū sit in hmōi. Quidā discreti laici hūc modu habent. Rogo dñe sitis memor mei in missa vestra ꝓ quadam pia causa vel aīa pro qua desidero aut sīliter. Et hoc bene et licite fieri potest absq; hoc ꝙ eis ſpāliter valor principalis misse applicetur.

Duodecimo est aduertendū ꝙ licet hoc sacrificiū venerandum sit expiatiuū debite pene tam hic ꝙ in futuro exsoluende. tñ multo leuius copiosius ꝛ efficacius operaᵗ hunc effectū in viuis ꝙ in mortuis. Siliter etiā est dicendū de oibus aliis suffragiis aīaꝝ. Vnde dicit btūs hieronym. ꝙ plus purgat vna lachrima in hac vita ꝙ decem anni in purgatorio. De hoc narrat btūs greg. pulcrum exemplū in quodā sermone de venerabili cassio narniēsis vrbe episcopo cui mos erat pene cūctis diebꝰ oipotenti deo hostias placatiōis offerre. cui etiā cū sacrificio valde cōcorda bat vita. nā cūcta que habuit in elemosinis tribuens p singulos dies lachrimis et oratiōibus se purgare satage bat. Qui nō solū ꝓ hec magne pfectionis vitā ꝓmerūt: ſz etiā

ñ d' sanctā ē ꝙ

ꝓmerūt

ablq; dilatione post mortem ad dominū euolauit. Ecce il
la cum lachrimis missarū celebratio.ecce illa cū orationib⁹
elemosinarū largitio.quantam cum summo rege huic vi
ro sancto pacem fecit.Hoc exemplo et aliis inumeris vni
uersi fideles admonendi sunt cuiuscūq; status sexus et cō
ditionis fuerint:quatenus proprie commoditati salutiet
securitati consulant.et dum adhuc tempus habent diui=
na misericordia coadiuuante:diuine iusticie se reconciliēt.
quoniam secundū vulgare prouerbiū extra vincula fit fa
cilior compositio. Nimis enim afflictiuū est in horrendis
illis incendiis iacere et liberationem tunc expectare quan
do se iuuare penitus non valet.nec est vllius meriti:imo
maxime verecundie sic affligi.quoniā pretiosū tempus tā
turpiter perdidit in quo tot suffragia habuisset si voluisq;
Et de filiis aut amicis est magna incertitudo : q; minus
fideliter iuuabunt.cuius exemplū in seipso quilibet perpē
dere potest. Cum enī quisquis in propria causa solet esse
magis solicitus q; in aliena et pauci inueniantur pro se
soliciti in hoc negocio tam necessario: restat q; minus pro
aliis. Quare vnicuiq; nostrum bene restat precogitandū
quid facto opus sit. Et reuera multo prudentiores sunt
filii huius seculi in generatione sua filiis lucis:etiā ī hac
substantia. Quis queso de secularibus ita stolidus inue=
nitur vt se et omnia sua aperto periculo exponat vo
luntarie dicens. Volo primum capi et expoliari.forte per
amicos si possunt et volūt postea iuuabor. Nōne ita quo
tidie facimus incaute negligendo tempus acceptabile et
dies misericordiarū properantes ad dies seuere iusticie.q;
nobis non placebunt. Ach deus eterne miserere nostri et
illumina tenebras nostras:ne incidamus in manus tuas
in illa die. Ecce vt de reꝑbis taceā:q; cōe est etiā apd̄ hoīes
bone volūtatis:vt q̄ete et molliter viuāt.sua retineāt filiis
thesaurisent:pauperibus vix parū tribuāt sperātes q; he

redes post mortem suppleãt q̃doquid ipsi minus fecerunt
O homo vana est spes tua. Si tu tibiipsi infidelis es: q̃s
tibi fidelis erit? Certe vna missa pro te celebrata dũ adhuc
viuis: plus tibi proderit q̃ centũ post mortẽ. vna oro̅ par
ua quã facis iam plus tibi vtilis erit: q̃ tũc oim monacho
rũ psalteria. Vnus gemitus aut vna lachrima quã fũdis
nunc pro tuis pctis amplius tibi prodest q̃ tunc oim mo
nialiũ ꝛ bagutarũ singultus ꝛ fletus. Vnũ prandiũ aut ve
stis siue denarius aut alia necessaria etiam mima ex vera
caritate siue pfecta cõtritione iam per te pauperibus elar
gita: vtiliora tibi sunt q̃ si centum milia ducatorum post
mortẽ pro te distribuãtur. et sic de oĩbus aliis suffragiis
et exercitiis pietatis. quã q̃ oĩa hec certissime aĩabus pro=
sint ad celeriorẽ liberationem earũ si in penis sint. Quid=
quid enim moriẽs das ideo das: quia tecũ ferre nõ potes
Sed que ex caritate das vel facis dũ viuis: primo tibi et
nam vitã mercaꝝ. et pro quolibet nũmo tibi dabiꝝ specia
lis merces in celo. secũdo merenꝝ augmentũ caritatis hic
in via. tercio prebẽt bonũ exemplũ primo. de quo etiã spe
ciale gaudiũ habebis i celo. quarto ꝓparant ad mortẽ secu
ram. quito penã relaxãt. sexto ad euolandũ disponũt. se
ptimo diuinã amicitiã ꝛ oĩm sanctoꝝ et angelorꝝ ꝓcurant
octauo totã eccliam adiuuãt tam i viuis q̃ i mortuis. no
no teipsũ amplius dignificant et sctificant. decimo famã
bonam nutriunt. vndecimo venerabilẽ omnibus bonis
et formidabilem oĩbus peruersis te efficiũt: vt neqz tu
is verbis quicq̃ addere aut demere audeant. duodecimo.
tã sensus iteriores q̃ exteriores imo totũ corp9 ꝛ aiam i me
lius disponũt. testimoniũ tibi phibẽte ꝓscientia tua q̃ dñs
tecũ sit in oĩbus q̃cũqz ꝓ eius glĩa facis. dicis aut pate
ris. Ecce duodeci fruct9 gliosos operũ bonorꝝ q̃ secure pro
meretur quisqs dũ viuit. hic bene opari studet. quorꝝ non
nisi vn9 tm̃ seqtur eũ post mortẽ. si sua exigẽte negligẽtia

per alios licet fideliter qđ earũ est sua substãtia distribuat
scz relaxatio pene purgatorii. Quare igit tantũ bonũ ne=
gligimus sine causa? Fert ꝙ dũ tartari inuaderẽt asiam: se
quẽdã ditissimũ i quodã castro principẽ ꝓprehẽdisse. a qb⁹
interrogatus cur sibi nõ ꝑuidisset: rñdit. Nõ sic putabã fu=
turũ. At illi. Vt quid tibi tãtas diuitias ꝓgregasti, quãdo
te cũ illis redimere neglexisti. Nã si decimam partẽ nobis
pacifice dedisses: pacatos nos habuisses. sed iã qđ sitisti bi
bes. et sic auro ⁊ argẽto liq̃facto ⁊ in os eius fuso tormẽtis
diris ipm affecerũt. Ita ⁊ nobis eueniet si deph̃nsi fueri=
mus minus habẽtes. Nã teste apl'o. Vnuscuiusq; opus
ignis examinabit. ⁊ c. ¶ Studeat igit quilibet libenter se
mel ad minus totaliter ꝑfiteri oĩa pcta sua: et penitentiã
ꝺignã suscipere. et si nõ potest eã p seipm cõplere: cõuer=
tat se ad suffragia ꝑdicta et bene securus erit hoc est quod
dñs in euãgelio monet dicẽs. Si vadas cũ aduersario tuo
in via cõpone te cũ illo: ne forte te iudici tradat. et iudex
exactori: et exactor mittat te in carcerẽ. Amen dico tibi. nõ
exibis inde donec vltimũ quadrãtẽ reddas. Hec aũt dicta
sint ꝑ qualicũq; exhortatõne nostra qui adhuc viuim⁹ q̃=
tenus soliciti simus dũ tempus habem⁹. sed nõ negliga=
mus fratres nrõs qui i tribulatõe magna sunt et se iuua
re non possunt. quoniã ꝑ talibus sacrificare et orare ma=
xima elemosina est. Quantũ autẽ missarũ celebratio illis
prosit: ostendit beat⁹ grego. quarto dpalo. dicẽs. ꝙ dũ pro
quodã culpabili monacho. xxx. diebus sacras hostias of=
ferri iussisset: anima ipsius apparens cuidam dixit. Huc=
usq; male habui. sed modo bene sum. quia hodie cõmuni
onem accepi Similia multa in aliis sacris libris reperiũ=
tur. Ex quibus liquide patet ꝙ ista consuetudo in ecclesia
semper fuit obseruata: vt nedum vna missa pro vna ani
ma celebraretur: sed plures. Nam sanctissimi et in sacra
scriptura eruditissimi viri hoc ita ordinarunt ex instinctu

ſpiritualeti: ꝙ nō tantū reſpiciendū ſit ad dignitatē ſacrifi
cii: ſed etiā ad capacitatē indigentiū ⁊ frequentationē ſiue
iterationē continuā mꝑterii. quia diuinit⁹ aliqū reuela=
tū fuit: ꝙ ſi pro aliqua aia cōtinue triginta miſſe legerent
ipa cōtinuo liberaret alias nō. Similit plures aīe detūcto
rū apparuerūt ſctis. petentes certū numerū miſſaꝝ et ali=
quādo ſatis magnū. addentes ꝙ niſi ita fieret liberari nō
poſſent. Que cum ita ſint mirū eſt vnde ꝓceſſit tam enor
mis error quorundā vt dicerēt vna miſſa eſt melior ꝙ au=
rū totius mundi. et ideo capiamus quicqd venit: totū ſol=
uimus et amplius: cū vna miſſa. q̄ fas ſit vendere illud
quod tam p̄cioſū ſciūt. ac nō potius attendūt qđ dicit dñs
Gratis accepiſtis: gratis date. Quod aūt rurſū quidā di=
cūt. ex quo miſſa vendi nō pōt. ergo nō tenemur illis q̄b⁹
multas miſſas ꝑmiſim⁹: ex aperta malicia ꝓcedit. Si enī
vendi nō poſſunt: quare tūc pecunias accipiūt. ſi ꝑmiſſū
ſeruare nō poſſunt q̄re tūc promittūt. Cauſa oim maloꝝ
iſtoꝝ auaricia ē que mētis oculū excecat. Sed oculus ſim
plex ⁊ homo bone volūtatis ſe in his iuxta p̄ſcripta facilit
regulare pōt q⁹ neq; miſſa neq; oro neq; ſacramentū neq;
ſacrificiū neq; aliud quodcūq; ſpūale vendi licitū eſt: ſz ſu
um laborē ⁊ operā quilibet vendere aut locare pōt. Qui e=
ni ſpūalia admiſtrant hoies ſūt mortales: indigētes quo
tidiano victu ⁊ veſtitu neq; p̄ñt ſimul ⁊ ſemel in eccl̄ia can
tare et in rure arare aut alia operari vnde habeāt vite ne
ceſſaria. quare aperte ſcriptura teſtāte ⁊ recta rōne dictāte
i p̄is iuſtiſſime debeť tanq̄ operiis digna merces pro la=
boribus ſuis. Sed forte quis dicat ꝙ reperiuntur alique au
ctoritates ſctoꝝ que videnť dicere ꝙ qñ vna miſſa pro ml̄
tis celebraťr tūc quilibet eoꝝ habet vnā integrā miſſā. ergo
videť ꝙ ea que ſupra dicta ſunt minus habeant de firmi=
tate. Ad hoc reſpondet venerabilis dñs iohēs gerſon di=

S. S.ta G.

cens ꝙ nō lic aliqua cōtrouerlia apud doctores de ſuffra=
gio ſatiſfactionis ⁊ redēptionis quin vna miſſa plus ꝑſit
vni ꝙ pluribus. Sed ſi iueniant aliqua dicta de hac gñali
tate: ſunt ad piū intellectū trahenda. videlz tali modo quo
fit ſermo ad ppm. qz tota multitudo audit integrū ſermo
nē: et nichilomin⁹ quilibet eundē integraliter habet. ⁊ tñ nō
eſt niſi vnus ſermo. pōt tamē idem ſermo applicari alicui
ſpāliter ꝑ recōmendationē quā nō oēs equaliter participant
ſed ille principalit cui applicat. Sic in eccliā vbi miſſa cele
brat pñt eſſe mille audiētes ꝑ quib⁹ oībus ꝑſbiter gñalit
intentionē dirigit. ⁊ hoc modo quilibet habet vnā integrā
miſſam: tñ ꝓpter hoc nō ſeqtur ꝙ ꝑ illis ſpāliter intentio
nē dirigat ſub rōne precii ſatiſfactiui. Aut ſi hoc facit: tunc
adhuc inſtantia nō ꝓcedit. qz ex hoc nō poteſt cōcludi ꝙ tā
tum proſit cuilibet multoꝝ ſicut ſi fieret pro vno ſolo vel
paucis illoꝝ. Ex quib⁹ oībus manifeſte apparet error pdi
ctoꝝ ⁊ oīm alioꝝ qui contra hūc morē ecclie argumentare
nituntur. Quare timoratis viris diligēter puidendū eſt: q=
tenus ſcōm hoc intentionē ſuā regulent ne fraudē illis fa
ciant q̄bus debitores ſūt. Valde ſiquidē timendū eſt ꝙ cre=
bro hmōi fraus cōmittat aut ꝓpter ignauiā aut contuma
ciā quorūdā qui ſcōm ꝙ putant vel prout volunt: miſſas
applicant nō aūt prout debent: quod valde periculoſū eſt.
Sed hic queritur an etiā miſſa celebrātis cū conſcia pcti mor
talis aliquid ꝑſit aīabus. Rñdetur ꝙ ſic. ⁊ nō ſolū miſſe ſz
etiā oēs orōnes ⁊ exercitia officii eccliaſtici. qz non facit iſta
vt ꝑſona priuata: ſed vt vicari⁹ xpi ⁊ miniſter ecclie. Si ite=
rū querat quantū proſint? Dicendū ꝙ tantū proſūt ꝗtum
meruit ille dū viueret pro quo fiūt. hoc aūt ꝗtū ſit ſol⁹ de
us nouit. pro cuius ampliori intellectu eſt ſciendū ꝙ ſunt
quedā opera priuilegiata q̄ ſp ſūt ſatiſfactoria ⁊ grata deo
ſiue ſiant ꝑ bonos ſiue ꝑ malos. ſicut opa ſacramentalia

ꝛ exercitia officii ecclīastici. in q̄bus nō requirit̄ sc̄tītas mi=
nistri: sed tm̄modo fides et intentio recta. ꝛc. Ex quo etiaz
probari solet: q̄ q̄ tenent̄ ad horas canonicas debēt eas sol
uere nō obstāte q̄ sint in pctis mortalib⁹ nec frustra orāt
qz deus exaudit eos. et opa eoꝝ suscipit nō rōne sui sed rō=
ne ecclīe cuius mīstri sunt . Et ista opera dicunt̄ grata esse
deo rōne opis operati. nec tñ negandū est quin si fiant per
illos q̄ sunt in caritate q̄ tūc plus valeant: sicut solet exem
plificari de missa q̄ sc̄dm hūc respectū melior sit missa bo=
ni sacerdotis q̄ mali. Bonus aūt sacerdos pōt q̄plurimū
supaddere sup orōem taliū opeꝝ ex propria deuotione ma
lus vero nichil. Exempli grā. Celebrās in peccato mortali
aut officiciū defunctoꝝ legens aut exequias tenēs aut a=
lia similia faciens p aīa alicui⁹ defuncti inq̄tum est orga=
nū ecclīe ipam realiter iuuat. nec p̄nt hmōi opera impedi
ri per pctā ip̄ius. quin sint satisfactoria pro illo pro quo fa
cit. sed vltra nichil potest. qz nichil habet. Est enī quo ad se
ip̄m spūaliter mortu⁹. Qui aūt in caritate eadē opera fa=
cit ad oīne minus tantū iuuat q̄tū ille ꝛ vltra hoc pōt ha=
bere tantā deuotionē q̄ in duplo aut triplo. ꝛc amplius p
dest. sicut fertur de btō greg. q̄ propt̄ excellentiā deuotōis
sue in q̄libet celebratiōe sue misse redimebant̄ alique aie.
Sunt ꝛ alia opera de genere suo bona q̄ tñ nō sunt satisfa
ctoria vel deo grata nisi inq̄tū fiant ab illo qui est in cari=
tate. sicut sūt oīa opera illa media penitentialia q̄ coīter in
iūgūtur in satisfactiōez pro pctis. sicut ieiuniū: orō: elemo
sina: pegrinatio: castigatio corporis. ꝛ similia. In q̄bus oī=
bus oportet semp inquirere radicē aliquā caritatis media
te vel imediate ex qua viuificetur. alioquin mortua sunt
et nichil prosunt. Mediate scilicet quādo aliquis in vltima
voluntate sua hoc intendit q̄ aliqua fiant pro anime sue

salute. tunc quecunq; ad hoc disponit etiam si exequantur per malos: nichilominus sibi prosūt. quia tales nō opant principaliter sed instrumentaliter. et ideo principalis si indiget huiusmodi adiuuatur per tales tanq; per instrumēta sua. Similiter dicendū est de aliquo existente in peccato mortali qui libenter vellet succurrere amico indigenti. illi consulendum esset q; hoc faceret per aliquos homines bone vite quos verisimiliter speraret esse in gratia dei. et si tales inueniret: tunc indubitanter per eos posset quod per se nequiret. Et quecūq; facerent de istis operibus mediis tantū prodessent illi q̄tū procederent ex propria eorū deuotione: et nichil amplius. Q; si inuenerit malos: tūc nec ipsi quicq; prosunt per huiusmodi opera: quia omnia mortua remanent. tamen nō sunt ꝓhibendi vel auertendi ab operatione taliū. Quia quāuis ex rigore iusticie per talia nō merent vitam eternā: tamen ex liberalitate diuina nō manebūt irremunerata. Juxta illud greg Interim q̄cūq; bona poteris fac: vt deus cor tuū ad penitentiā emolliat. Immediate viuificant hmōi opa: et iuuātur aīe quādo p amicos dei fiūt ex feruore caritatis. tunc hoc certissime est tenēdū q; etiā mīma īmo si simul vel semel dicant. Requiescāt in pace: illis ꝓsūt. Nec est multū curiose q̄rendū de his q̄tū vel q̄tū nō: sed illi equissimo iudici totū huīlit ꝓmittendū. q; electos suos nō negliget: nec obliuiscet miserēdi. tm̄ nos diligētes reri vbicūq; habuerit occasionē miserēdi. tm̄ nos diligētes simus ad succurrendū illis ꝓ posse nostro. Ex his videt sequi q; si aliquis moriet intestatus nichil disponēs ꝓ anīa sua descenderit q; ī purgatoriū: illi difficilius suffragat ceteris paribus. Et ergo consulendū est cuilibet dū viuit vt aīe sue ꝓuideat. qa illa vltima volūtas oībus sequētibus opibus formā īponit et sortiūt effectū ꝓ quēcūq; executorē. Nō sic de aliis. Posset nāq; dici q; talit moriēs et magnā summam

pecuniarū relinquens:parum aut nichil inde sibi adqui=
rat.etiam si in pios vsus expendatur.quia forte ad man?
talium deuenient qui eam pompose distribuent et talib?
qui non sunt in caritate et neq; pro talibus operibus que
animā eius iuuare possunt ratione operis operati. Et q̃a
ille huiusmodi distributionem non iussit fieri immo forte
contrariū intendebat:ergo cum non appareat vnde talis
vel in parte vel in toto possit viuificari distributio:timen
dum est q̃ omni no mortua sit.et per consequens ex rigo=
re diuine iusticie nichil prosit illi pro quo videtur fieri. Et
si tale periculū potest contingere etiam si distribuat quid
erit si per heredes aut fiscum aut alio modo distrahatur?
Ecce magna miseria quam sepe homines incurrunt per
negligentiam suam aut timorem superfluum.trepidan=
tes timore; vbi non est timor.et vbi esset trepidandum ibi
non timentes. hic timent ne eis temporalia deficiant vbi
manere non possunt.illic non timent deficere: vbi est eis
necessario perueniendum. Causa horum est modicitas fi
dei. Auisandi sunt denicq; vniuersi pauperes cuiuscunq;
status aut conditionis et precipue religiosi: quatenus de
thesauro huius benedicti sacrificii sibi prouideant ne illā
fornacem flāmiuomā demergantur. quia eorum condi=
tio peior est illis q̃ diuitum ceteris paribus. Cū enim non
habeant vnde testamentū faciant: cito eorum memoria
dilabitur.et vix aliquis reperietur qui specialia suffragia
eis transmittat. Igitur tempore oportuno modo impor=
tuno deum deprecemur: vt saluet nos sine purgatorio il=
lo horrendo.sed potius hic in virga filiorum nos pius pa
ter erudiat vt apti fiamus illo regno quod omnibus dili
gentibus se promisit per dominū nostrum iesum christum
filium eius vnigenitum.cum quo in vnitate spiritussan
cti viuit et regnat in omnia secula seculorum benedictus

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE

deus Amen.

Hec sunt venerabilis dñe ac amice carissime pauca ex multis hincinde collecta rudi stilo que vestris studiis et cuiuscūq; melius intelligentis libenter submitto corrigenda et pulchrius ordinanda. nec me latet quanti periculi sit in his quasi libere velle sentire. et pro captu dicere quidquid mens suggerit. cū inter tot tractatores sacre scripture vix paucissimi reperti sunt qui materiam hanc ad lucidum explanare potuerūt. Quare omnibus simplicibus maxime est consulendum si loqui velint de huius venerandi sacramenti materia: & strictissime teneant se in terminis sanctorum doctorum ecclīasticorum. nec aliter fari audeant & apud eos repperint. Alioquin facilime et periculose errabunt. Testes sunt dicta eorūdem doctorum. et precipue sancti thome de aquino per quem spiritus sanctus circa annos domini millesimo ducentesimo quadragesimo: plures hereses destruxit: ac difficultates varias et ante ipsum a nullo explanatas dilucidauit. Hoc autem vir sanctus multis orationibus et ieiuniis impetrauit vt periclitanti scole tunc succurreret. propter hereticorum subtilitatem nimiā ac potentiam. Fuit etiā tunc ipso sollicitante institutum festum solenne huius sacramenti reuerendissimi per vrbanum quartum. Nec vnq; depost vsq; hodie similis turbo insurgere ausus fuit contra veritatem iam lucide explanatam. Et si aliquādo surrexerunt facilime ex dictis ipsius fuerunt deuicti. Illa autem heresis dicta fuit berengarii ab auctore. qui tamen conuersus postea fuit. vt habetur de consecra. di. ii. Ego berengarius. Sed discipuli eius in errore permanserunt. et multa mala fecerunt. Nam vltra ducentos ānos heresis ista durauit ante tempora sancti thome. Et quia diu stetit: semper magis ac magis subtiliata fuit: et eccle=

ſtàm ſatis affli ſit. ¶ Si de hac materia plenius vultis
informari: legatis originalia ſuperius allegata. Hec autē
breuiter dicta ſint ad auiſandum de periculis que conti=
gerunt et quotidie minus exercitatis contingere poſſunt
propter materie ſubtilitatem que pia et deuota anima
ſolido fidei fundamento innixa faciliter cauere poteſt.
Ipſius cooperante gratia domini noſtri ieſu chriſti qui
eſt panis verus et viuus de celo deſcendens et dat vitam
mundo. Cui cum patre et ſpirituſancto ſit ſempiterna
gloria. Amen.

¶ Libellus de venerabili
ſacramento et va
lore miſſarū
finit.

Quæro nunquid mereri possim ad aspectum tanto amore
venerandæ Speciei studio desiderium.
Ista quæstio admittenda quasi ad ulteriora nos adjuvat?
Ergo est ad merendum nos in hoc mundo actus
Nemo de altiori audet negare. Petro
pedem. nec super quod. meruit nostra potest evadere
Omnes non simul dormiemus sed omnes immutabimur
in momento in ictu oculi in novissima tuba canet enim